

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-533-106-6

บทคัดย่อ

ภาสกร เม็ดจันทิก : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สอาด สุลักษณ์, 116 หน้า

ISBN 974 - 533 - 106 - 6

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เกิดการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิก ชีวัดความเข้มแข็งของชุมชน ผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงสถานภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนด้วย ทั้งนี้ได้ศึกษา และปฏิบัติงานในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงวิธีการดำเนินการบริหารจัดการกองทุน โดยการวิเคราะห์ตามรูปแบบของซีพีพี (CIPP Model) พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้ และตัวแปรต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และแบบรายงานต่างๆ ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์วิจัยออกมาตามวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของโครงการ ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และมีอาชีพใหม่ๆ เข้ามาเสริม นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเอง มีการวางแผนชีวิต รู้จักการบริหารจัดการทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดความเข้มแข็งในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคีกันมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และความมั่นคงในระดับประเทศต่อไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

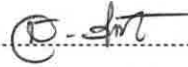
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์สอาด สุกข์ขันธ์)

กรรมการสอบ

(อาจารย์สามารถ บุญอาจ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์สอาด สุกฤษณ์ ที่กรุณาเสียสละเวลา เพื่อให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับการทำวิจัย ตลอดจนตรวจสอบเอกสารและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของสารนิพนธ์ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอบคุณอาจารย์สามารถ บุญอาจ กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำชี้แนะและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ขอบคุณอาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่คอยเคียง เคียง และให้คำปรึกษาทั้งในด้านการศึกษา และในเรื่องงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย นับตั้งแต่เริ่มโครงการมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่คอยให้กำลังใจและปลอบใจไม่ให้เกิดความท้อแท้ จนกระทั่งประสบผลตามวัตถุประสงค์ในทุกวันนี้ ขอบคุณเพื่อนๆ ที่ร่วมงานในกลุ่มตำบลเดียวกัน ที่มีส่วนช่วยเหลือให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงได้จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่ ผู้อ่านทุกท่าน ทุกวัย ที่มีความสนใจ เพื่อให้เป็นแนวทางในการพิจารณาถึงวิธีการดำเนินการบริหารและจัดการ โครงการ รวมถึงทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการบริหารและจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย หรือ นำไปใช้ในการประกอบการศึกษาของรุ่นต่อไปได้

ภาสกร เม็ดจันทิก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อ.....	ก
	หน้าอำนวยการ.....	ข
	กิตติกรรมประกาศ.....	ค
	สารบัญ.....	ง
	สารบัญแผนภาพ.....	จ
	สารบัญแผนผัง.....	ฉ
	สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	1 บทนำ.....	1
	1. หลักการและเหตุผล.....	1
	2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	2
	3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
	4. วิธีดำเนินการ.....	6
	5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ.....	7
บทที่	2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	8
	1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	8
	2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544.....	9
	3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	11
	4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	11
	5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	12
	6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	13
	7. หลักการประเมิน โครงการแบบชีพพีโมเดล.....	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
	8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....
	16
บทที่	3 วิธีการประเมินโครงการ.....
	17
	1. รูปแบบการประเมินโครงการ.....
	17
	2. กลุ่มเป้าหมาย.....
	22
	3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....
	22
	4. ตัวชี้วัด แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูลตามรูปแบบการประเมิน...
	23
	5. ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินโครงการกับตัวชี้วัด ตามรูปแบบการประเมินโครงการ.....
	42
	6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....
	43
บทที่	4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....
	44
	1. ผลการติดตามการประเมินบริบทชุมชน.....
	45
	2. ผลการติดตามประเมินโครงการโดยภาพรวม.....
	62
	3. ผลการทดลองวิธีการใหม่.....
	72
	4. ผลการประมวลเทคนิควิธีการใหม่.....
	72
	5. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ.....
	73
	6. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....
	73
บทที่	5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....
	75
	1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....
	75
	2. วิธีดำเนินการ.....
	75
	3. ผลการดำเนินการ.....
	76
	4. อภิปรายผล.....
	76
	5. ข้อเสนอแนะ.....
	79
บรรณานุกรม.....	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	82
ภาคผนวก ก แผนที่ตำบลกุดน้อย.....	83
ภาคผนวก ข ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ.....	85

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. แผนที่ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา.....	84

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1. แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ.....	21

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินการบริบท.....	24
2.. แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินปัจจัย.....	28
3. แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินกระบวนการ.....	32
4. แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินกระบวนการผลิต.....	38
5. แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินกับตัวชี้วัดตาม รูปแบบการประเมิน.....	42
6. แสดงเกณฑ์ จำนวนการจ้างงาน หรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวร.....	47
7. แสดงมูลค่าการนำเข้าของไทย ปี 2530-2539.....	49
8. แสดงสัดส่วนการส่งออกของไทย ปี 2535-2539.....	50
9. แสดงการขาดดุลการค้าของไทย ปี 2531-2539.....	50
10. แสดงหนี้คงค้างต่างประเทศ ปี 2539-2543.....	52
11. แสดงหนี้คงค้างในประเทศ ปี 2539-2543.....	53
12. แสดงรายได้ประชากรภาคการผลิต ปี 2536-2539.....	55
13. แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรตามลักษณะอายุ ปี 2545.....	64
14. แสดงการประกอบอาชีพของประชากรบ้านสะพานหงษ์.....	64
15. แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของบ้านสะพานหงษ์ ปี 2545.....	65
16. แสดงรายได้ของประชากรในหมู่บ้านต่อปี แต่ละครอบครัว ปี 2545.....	67

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ย้อนไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้แถลงต่อรัฐสภาถึงแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการหนึ่งว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการหลักและเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาลที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการให้ได้ผลชัดเจนและรวดเร็วด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจน และนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม เพื่อเป็นการสร้างและกระจายโอกาสแก่ชีวิตของประชาชน และประชาชนจะได้มีโอกาสใช้ภูมิปัญญา และศักยภาพสำหรับก้าวสู่เศรษฐกิจใหม่ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้

จากนั้นมากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจึงได้เกิดขึ้นตามนโยบาย โดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาทในลักษณะของเงินทูลหมุนเวียน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างงานสร้างอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน และท้องถิ่น ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการเสริมสร้างสำนึก ความเป็นชุมชนด้านคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน มีการเชื่อมโยงและมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นอันจะนำมาซึ่งประชาธิปไตยอันพื้นฐานบนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม บทบาทของกองทุน คือ การจัดสรรเงินให้กองทุนหมู่บ้านได้กู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ หรือลดรายจ่ายของสมาชิก หรือเพิ่มสาธารณะประโยชน์ของประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง ในความรับผิดชอบนั้นและยังสามารถนำดอกผลที่ได้จากการให้กู้มาบริจาคเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านหรือชุมชน ในเขตที่รับผิดชอบของกองทุนนั้นได้

เพื่อให้นโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบรรลุเป้าหมาย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณให้ดำเนินงานหลายโครงการและมีส่วนหนึ่งเกี่ยวกับ

กระทรวงศึกษาธิการ คือ โครงการอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องมีความมั่นคงจนทำให้ท้องถิ่นมีขีดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา

(ที่มา : หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันศุกร์ที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2545)

กองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 โดยมีการจัดเวทีประชาคมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเลือกคณะกรรมการ โดยการเสนอชื่อและมีผู้รับรอง 2 คน ซึ่งผู้ที่ได้รับเลือกต้องยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติงาน คณะกรรมการที่ถูกเลือกทั้งหมดมีจำนวน 15 คน โดยมีประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน เกร็ด 1 คน และคณะกรรมการ 12 คน จากนั้นได้ทำการเปิดรับสมัครสมาชิกได้ทั้งหมด 74 คน และได้รับการอนุมัติเงินหนึ่งล้านบาท เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 โดยมีผู้กู้ในครั้งแรกจำนวน 24 คน

เพื่อที่จะให้ทราบว่า โครงการกองทุนเงินล้านของหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ข้างต้นมากน้อยเพียงใด ผู้ศึกษาจึงต้องประเมินกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ เพื่อแสดงให้เห็นความสำเร็จหรือจุดอ่อนที่ควรปรับปรุง และพัฒนาของหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1. เพื่อให้ทราบว่ากองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของโครงการมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อให้ทราบว่าสมาชิกได้กู้เงินไปเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ หรือลดรายจ่ายของสมาชิก หรือเอื้อสาธารณะประโยชน์ของประชาชนในหมู่บ้านจริงหรือไม่
3. เพื่อให้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ
4. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

3. กรอบแนวคิดทฤษฎี

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานตลอดจนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ และได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย รวมทั้งยังใช้

เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และตีความข้อมูล เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

3.1. รูปแบบการประเมิน ของสตัพเฟิลบีม (Stufflebeam' CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ผู้ศึกษาใช้ในการประเมินครั้งนี้ รูปแบบการประเมินดังกล่าวนี้มีหลักการว่า

“การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ” สตัพเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1) กำหนดหรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3) วิเคราะห์และจัดสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

นอกจากนี้สตัพเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความเพียงพอของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการรวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อม ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้นที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการ ที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

3.2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินสคริปเวเน (Scriven' Evaluation Idenologies and Model)

“การประเมินเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และการกำหนดชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน” และมีความพยายามที่จะสร้างแนวคิดและรูปแบบการประเมินที่ผสมผสานแนวคิดของไทเลอร์ และครอนบาค เข้าด้วยกัน โดยจำแนกประเภทของการประเมินออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) การประเมินยึดเป้าหมายหลักเป็นการประเมินที่ใช้เป้าหมายของโครงการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายของโครงการหรือไม่ โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ระยะ คือ การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) และการประเมินผลรวม (Sumative Evaluation)

2) การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายเท่านั้น แต่จะนำผลกระทบอื่นๆ มาร่วมพิจารณา ในการตัดสินใจคุณค่าด้วยระบบคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น การประเมินตามแนวทางนี้ควรที่จะมีการออกแบบการประเมินให้มีความยืดหยุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่าอันจะช่วยส่งเสริมให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้สคริปเวเนได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ อาทิ จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา หรือประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้เป็นต้น

2) การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินผลของการดำเนินโครงการที่มีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

3.3. แนวคิดการประเมินของอัลคิน (Alkin Concept of Evaluation)

“การประเมิน คือ กระบวนการคัดเลือก การประมวลผลข้อมูล และการจัดกระบวนการสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อผู้มีอำนาจการตัดสินใจ หรือใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการเลือกการดำเนินโครงการ” โดยอัลคินได้จำแนกการประเมินจุดประสงค์ของการใช้ผลการประเมินเป็น 5 ส่วน ได้แก่

- 1) การประเมินระบบเพื่อกำหนดจุดประสงค์ของโครงการเป็นการประเมินก่อนเริ่มดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
- 2) การประเมินวางแผนโครงการเป็นการประเมินเพื่อหาแนวทางหรือวิธีการที่จะส่งเสริมการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดประสงค์
- 3) การประเมินระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการเพื่อพิจารณาการดำเนินโครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดให้หรือไม่ หรือการดำเนินการอยู่ในขั้นตอนที่ควรจะเป็นมากน้อยเพียงใด
- 4) การประเมินเพื่อพัฒนางานเป็นการประเมินเพื่อแสวงหารูปแบบแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการที่จะส่งเสริมให้โครงการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) การประเมินเพื่อรับรองผลงาน ยุบขยายหรือปรับเปลี่ยนโครงการเป็นการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการเพื่อตรวจสอบผลผลิตกับจุดประสงค์ของโครงการ และประมวลผลข้อเสนอแนะเพื่อรองรับ ปรับเปลี่ยน ยุบ หรือขยายโครงการต่อไป

3.4. แนวคิดการประเมินของไพรวัต (Provus' Discrepancy Evaluation)

“การประเมิน คือ การกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานและการค้นหาช่องว่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดข้อบกพร่องของโครงการ และนำรูปแบบการประเมินความสอดคล้อง ที่เป็นกระบวนการของการเปรียบเทียบความแตกต่างของผลปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นทุกขั้นตอน และจะมีการพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการของโครงการให้มีประสิทธิภาพ” ซึ่งไพรวัตได้จำแนกขั้นตอนของการประเมินโครงการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การบรรยายโครงการ เพื่อศึกษารายละเอียดของโครงการที่ต้องการประเมิน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และการผลิต
- 2) การประเมินการดำเนินการของโครงการ เพื่อตรวจสอบว่า การดำเนินการของโครงการเป็นอย่างไร และมีอะไรบ้างที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ
- 3) การประเมินกระบวนการของโครงการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินโครงการของโครงการว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายในแต่ส่วนมากน้อยเพียงใด
- 4) การประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อตรวจสอบผลผลิตที่เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายของโครงการ

5) การประเมินค่าใช้จ่ายและผลกำไร เพื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับผลที่คาดว่าจะได้รับว่ามี ความสมเหตุสมผลกันมากน้อยเพียงใด

4. วิธีดำเนินการ

ในการศึกษาการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ คือ บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นดังต่อไปนี้
 - 1.1. ศึกษาสภาพการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน
 - 1.2. ศึกษาเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน
2. ประชากรในการศึกษาประกอบด้วย
 - 2.1. ผู้นำหรือประธานกองทุน คือ นายสงดี ไสจันทิก
 - 2.2. ราษฎรในหมู่บ้าน จำนวน 50 ครัวเรือน โดยได้จากการสัมภาษณ์จากหัวหน้าหรือตัวแทนของครัวเรือน
 - 2.3. กลุ่มผู้ดูแลตามอาชีพ จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงสัตว์ กลุ่มอาชีพค้าขาย กลุ่มอาชีพบริการ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คือ เป็นการแสวงหาความรู้ โดยการพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคม จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงอย่างลึกซึ้ง และสามารถมองภาพได้จากหลายแง่มุมทุกมิติ โดยให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกศึกษาในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ การวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องเข้าสัมผัส สร้างความสนิทสนมความไว้นใจเชื่อใจ พยายามทำความเข้าใจกับผู้วิจัยแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการหลายอย่างประกอบกันตามหลักการข้อมูลที่ต้องการ มีขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Studies) เพื่อศึกษาความเป็นมาของโครงการ ระเบียบการต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน
2. การศึกษาภาคสนาม (Field Studies) โดยวิธีการ ดังต่อไปนี้
 - 2.1. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participation bseruation) เพื่อสังเกตสภาพทั่วไป พฤติกรรม ความเป็นอยู่ ตลอดจนวิถีชีวิตการดำเนินงานของกลุ่มผู้กู้เงินในหมู่บ้าน
 - 2.2. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายการณี (Indenth Interview) เพื่อ

คือ การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย หรือมีจุดสนใจที่มีความยืดหยุ่นตามสภาพของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาหรือผู้สัมภาษณ์สามารถอธิบายหรือซักถามเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจจุดประสงค์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ และสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์จากลักษณะสีหน้า ท่าทาง หรือความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์จะแสดงออกมาในขณะที่สนทนา

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

1. เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายของโครงการ
2. เพื่อให้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของโครงการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอื่นต่อไป

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศ และได้รับอนุมัติให้จัดตั้งกองทุนรับการจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้วหรือชุมชนที่ยังไม่ได้รับการอนุมัติก็ตามต่างก็ต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงสนับสนุนให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยให้ทุนการศึกษาแก่บัณฑิตเพื่อการศึกษาหลักสูตรการจัดการและประเมินผลโครงการ การประเมินผลโครงการซึ่งเป็นเนื้อหาหนึ่งในหลักสูตร เพื่อแสดงว่า หลักวิชาด้านเนื้อหาสาระ และด้านเทคนิควิธีการประเมินที่นำมาใช้ในการประเมินมีความถูกต้องสมเหตุสมผลในทางวิชาการด้านเนื้อหาสาระ และประเด็นทางเทคนิค การประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แบ่งเป็น 8 ด้าน ได้แก่

1. นโยบายหลักการวัตถุประสงค์ และระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

1.2. หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้ควรประกอบไปด้วยหลักสำคัญ 4 ประการคือ

- 1) ความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตลอดจนความพร้อมของคน ครัวเรือน และประสบการณ์ในการบริหารจัดการ
- 2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้านเพื่อให้กองทุนมีการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
- 3) ตามแนวทางในการปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน โดยให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และส่วนราชการเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและกองทุน
- 4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน

1.3. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมี ดังนี้

- 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน
- 2) ส่งเสริม พัฒนาหมู่บ้าน และชุมชนเมืองให้มีความสามารถในการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- 3) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ
- 4) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 5) เสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.4. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
- 2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยชื่อย่อว่า “กทบ.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่ 1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่ 2 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานคนที่ 3 และกรรมการคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการจำนวนไม่เกิน 3 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน ดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี

การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้คือเสียงข้างมาก โดยกรรมการคนหนึ่งมีเสียงคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายจัดตั้งและแนวทางบริหารกองทุน
2. กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. จัดทำตัวกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
4. กำหนดแผนงานและออกระเบียบข้อบังคับ
5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน จ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และจัดสรรผลประโยชน์
6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน
7. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ภาระงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้
9. เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้
10. รายงานผลการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามกฎหมายอันบัญญัติให้เป็นอำนาจ และหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด 2 สำนักงานคณะอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ให้มีสำนักงานคณะอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ
3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุน
4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้งนโยบาย และหนทางการบริหารจัดการกองทุน
5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ให้มีการประชุมชี้แจง และฝึกอบรมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
7. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารจัดการกองทุน
8. ให้การสนับสนุนปรึกษาหารือ และให้ข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

บทคัดย่อ

ภาสกร เมิดจันทัก : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สอาด สุลักษณ์, 116 หน้า

ISBN 974 - 533 - 106 - 6

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เกิดการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิก ชีวัดความเข้มแข็งของชุมชน ผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างกันในระดับท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงสถานภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนด้วย ทั้งนี้ได้ศึกษา และปฏิบัติงานในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงวิธีการดำเนินการบริหารจัดการกองทุน โดยการวิเคราะห์ตามรูปแบบของซีพีพี (CIPP Model) พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้ และตัวแปรต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และแบบรายงานต่างๆ ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์หวัจ้ยออกมาตามวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของโครงการ ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และมีอาชีพใหม่ๆ เข้ามาเสริม นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเอง มีการวางแผนชีวิต รู้จักการบริหารจัดการทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดความเข้มแข็งในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคีกันมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และความมั่นคงในระดับประเทศต่อไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา

9. ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน

10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

11. ดำเนินการอื่นใดที่คณะกรรมการมอบหมาย

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่างๆ เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนจะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

หมวดที่ 6 บทเฉพาะกาล ในข้อที่ 41 ซึ่งกล่าวว่า

1. จะต้องมีการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเข้ามาร่วมประชุม
2. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมาจากการจัดทำประชาคมหมู่บ้านตามมติของ

เวทีชาวบ้าน

คณะกรรมการมีคุณสมบัติตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ตามข้อ 77 ดังนี้

1. เป็นผู้มิชื่อในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีก่อนวันรับการคัดเลือก

2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ ไม่มีประวัติเสียทางการเงิน
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ
7. ไม่เคยถูกให้ออกปลดออกไล่ออกเพราะทุจริตต่อหน้าที่
8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งที่เสียสิทธิ์ตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนที่มีคำสั่งให้ออก

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ

ของหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ตามความเป็นจริง สำหรับกองทุน หมู่บ้านสะพานหงษ์ มีความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ได้แก่ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ผลผลิตด้านต่างๆ ของประชากร สถานที่จัดจำหน่าย และรายได้เฉลี่ยของประชากร
2. การได้มาซึ่งคณะกรรมการในหมู่บ้าน ได้แก่จำนวนครัวเรือนที่เข้าประชุมวิธีการคัดเลือกคุณสมบัติที่ครบถ้วน ประสบการณ์และรายชื่อคณะกรรมการจำนวน 15 คน
3. มีระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งผ่านการกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน
4. มีทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจำนวนที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมกับกองทุนในหมู่บ้านในรูปของการถือหุ้น ค่าธรรมเนียม และได้เปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสินสาขาสี่กั๊ก เลขที่บัญชี 06-4307-20-003852-0

5. มีแนวคิดในการบริหารจัดการกองทุน

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ มีดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งของกองทุน
เลขที่ 21/1 หมู่ 12 บ้านสะพานหงษ์ ต.กุดน้อย อ.สี่กั๊ก จ.นครราชสีมา
2. วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์
 - 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
 - 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้นเงินฝากสัจจะออมทรัพย์
 - 3) เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
3. แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังนี้
 - 1) เงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 - 2) ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน
 - 3) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และเงินค่าหุ้น
 - 4) เงินสมทบจากกลุ่มหรือค่าสมัครสมาชิก
 - 5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน
4. คุณสมบัติของสมาชิก
 - 1) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย มีความรู้ความเข้าใจ และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
 - 2) เป็นผู้พร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน

- 3) เป็นผู้ที่คณะกรรมการมีมติเห็นชอบในการเป็นสมาชิก
- 4) อดทนเสียสละเห็นประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 5) มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- 1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนต่อคณะกรรมการกองทุน
- 2) คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาในการรับเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

- 1) ตาย
- 2) ลาออกโดยได้รับอนุญาตให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- 3) วิกลจริต ฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 4) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้ร่วมประชุม
- 5) จงใจฝ่าฝืนระเบียบหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์ และไม่ให้ความร่วมมือกับกองทุน
- 6) จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
- 7) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 หมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ผู้กู้ยืมดังนี้

1. ประวัติและอุปนิสัย ชื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน
2. หลักประกันบุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่จะสามารถชำระหนี้แทนได้ถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันต้องมีสภาพคล่องสูง
3. ความสามารถในการชำระหนี้พิจารณาจากรายได้ต่อเดือน
4. เงินทุนของผู้ที่ขอกู้ผู้ขอกู้ ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่งที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบอาชีพในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ
5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาจากดินฟ้าอากาศ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

กรณีกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาให้ผู้กู้ ดังนี้

- 1) พิจารณาตามประเภทของการกู้ยืม ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย

- 2) ผู้กู้จะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้จากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
- 3) โครงการที่จะขอกู้ จะต้องเป็นโครงการที่ทำได้จริง มีความเป็นไปได้ คุ่มค่าต่อการลงทุน
- 4) วงเงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท หากมากกว่า 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท คณะกรรมการจะต้องลงมติ และเรียกประชุมสมาชิก
- 5) ผู้กู้จะต้องดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และรายงานตามแบบรายงานต่อคณะกรรมการกองทุน
- 6) การนำสัญญาเงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการตามแบบและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด
- 7) ผู้กู้จะต้องหาผู้ค้ำประกันสองคน
- 8) การชำระเงินกู้ผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จะต้องส่งคืนพร้อมดอกเบี้ยตามสัญญาที่จัดทำขึ้นอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาท/ปี หรือร้อยละ 0.5 บาท/เดือน

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล

1. รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล จำเนียร สุขหลาย และคณะได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ์โมเดล” ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ), 2544 : 221 – 234] ดังนี้

แบบจำลองการประเมินของชีพฟ์โมเดล เป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ นักประเมินจะได้ทั้งข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร เป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติงาน ด้านการประเมินต่างๆ ประกอบด้วย

- 1) การประเมินทรัพยากรหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริง และช่วยในการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ด้วย
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ (Evaluation)
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์เพื่อควบคุมการดำเนินงานของโครงการค้นหาและสำรวจข้อบกพร่อง เพื่อรายงานผลกระทบการปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจ และดูผลของความสำเร็จ

5) การนำเอาแบบจำลองชีพฟ้าไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะ คือ

1. จัดหาโครงการศึกษาว่ามีปัญหาอะไรที่น่าสนใจ
2. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ลงมือดำเนินการ
3. โครงการในระหว่างที่ดำเนินการอยู่ (กระทรวงศึกษาธิการ , การยกมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย)

2. รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ้าโมเดล (สำนักมาตรฐานการศึกษา , สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ , ทบวงมหาวิทยาลัย)

แนวคิดและรูปแบบการประเมินของชีพฟ้า ของสต๊ฟเฟิลบีม

รูปแบบการประเมิน ของสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam' CIPP Model) มีหลักการว่า

“การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ” สต๊ฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1) กำหนดหรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
- ขั้นตอนที่ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 3) วิเคราะห์และจัดสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

นอกจากนี้สต๊ฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบการประเมินแบบชีพฟ้า (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Contexte Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความเพียงพอของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการรวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อม ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้นที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการ ที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

8. การประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ได้รับการอนุมัติจัดสรรกองทุนแล้วเสร็จเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่นำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน จึงได้จัดให้มีทุนการศึกษาแก่บัณฑิตตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี การวิจัย และการประเมินโครงการ โดยเน้นการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะ หมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลคูน้ำ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2545 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวิธีดำเนินการประเมินดังนี้

1. รูปแบบการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (The System Thoery) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) โดยมีกรอบแนวคิดการประเมิน ดังนี้

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

สต๊อฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆที่มีอยู่” (ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา , 2545 , P. 89-92)

รูปแบบของการประเมินโดยใช้หลักของเหตุผลต่างๆไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใดๆ ประกอบด้วย ขั้นตอน ดังนี้

1.1. ขั้นตอนของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ

1) ขั้นตอนของการรวบรวมสารสนเทศ(Information)ที่ต้องการ

2) ขั้นตอนของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

แบบจำลอง CIPP Model ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่เท่านั้น แต่เป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น

จุดค้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วทั้ง และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสำคัญของโครงการประชุมแบบจำลองที่

เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมิน การประเมินแบบชีพพีจึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ทั้งข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง

1.2. แบบจำลองของชีพพีจะประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจ และดูผลสำเร็จของโครงการ

การประเมินด้านต่างๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่นๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมินการบรรยายและการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสถานะแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัย และการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่างๆ คือ

- 1) ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- 2) ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 3) การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของสินค้าและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตราค่าจ้าง เวลา ขอบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่จะตัดสินใจว่าควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตราค่าจ้างเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้นๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติ และลงมือทำการประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ(Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบ และผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
- 2) เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
- 3) เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติงานต่างๆที่เกิดขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีคามจำเป็นในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่วไปของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้เข้าด้วยกัน คือการดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำมาใช้ได้หรือไม่ เหนือในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

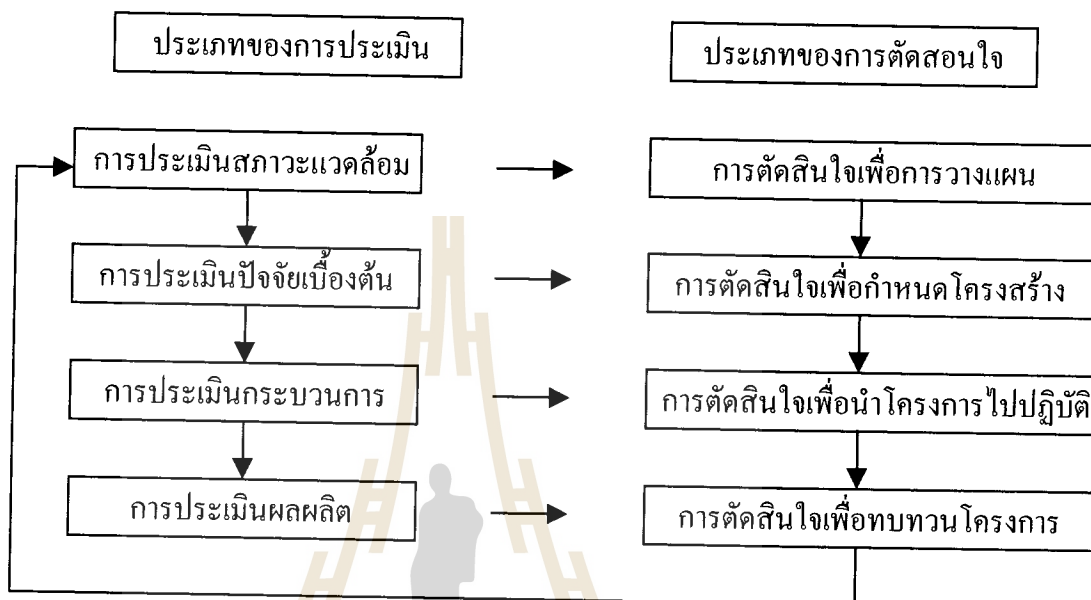
ทั้งการประเมินสถานะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีระบบ โดยที่การประเมินสถานะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยรวม และการประเมินผลผลิต พิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสถานะแวดล้อมจึงแสดงที่สิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปในภายหลัง (สิ่งที่แสดงอย่างเจาะจงนั้นจะเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินความสำเร็จขั้นสุดท้ายของการผลิต)

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิตสามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่ายสำหรับการประเมินปัจจัย จะเกิดขึ้นก่อนการดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่าง และหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสถานะแวดล้อมกำหนดสิ่งที่จำเพาะสำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ การตัดสินใจใช้การประเมินพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัยคือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินซึ่งสามารถประยุกต์เข้าส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะค้นหาสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้ว หรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุม และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นได้ว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้นตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้ และการประเมินผลผลิตช่วยให้ตกลงใจได้ว่าวัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดรวมกันจะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพังในการตัดสินใจว่า ระเบียบปฏิบัตินั้นควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุมโครงการเข้ามาด้วย การประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการ

1.3. สรุปความสัมพันธ์ของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

แผนผังที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซัพฟ์

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ , 2525

รูปแบบการประเมินที่ประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ซัพฟ์โมเดล ตามกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 4 องค์ประกอบ ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ดังนี้

- 1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและรายบุคคล(ผู้กู้)
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของกระบวนการกองทุนหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้)
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้)
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารจัดการกองทุน ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้)

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำหรับการประเมิน ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งข้าราชการ เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

- 1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 15 ครวเรือน
- 2) สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 73 ครวเรือน
 1. สมาชิกที่ได้รับอนุมัติให้กู้ จำนวน 59 ครวเรือน
 2. สมาชิกสมทบ จำนวน - ครวเรือน
- 3) ชาวบ้านที่ไม่ได้รับเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 20 ครวเรือน
- 4) ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 10 คน
- 5) ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน

3.1. วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี ดังนี้

- 1) การสังเกต และบันทึก

การสังเกต และบันทึกขณะร่วมกิจกรรมทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

- 2) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่ม ตลอดจนรายบุคคลในหมู่บ้าน โดยใช้แบบรายงานต่างๆ (ปร.)

- 3) การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน

- 4) การศึกษาเจาะลึกรายกรณี

การศึกษาเจาะลึกรายกรณี จากสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ จำนวน 59 ราย ที่มีวัตถุประสงค์การกู้แตกต่างกัน อาจใช้ข้อมูลจาก ปร. 11

3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบรายงานต่างๆ (ปร.) และแบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการสังเกตและการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- 1) แบบรายงาน ปร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
- 2) แบบรายงาน ปร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 3) แบบรายงาน ปร. 3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน)
- 4) แบบรายงาน ปร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน)

- 5) แบบรายงาน บร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง)
- 6) แบบรายงาน บร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 7) แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
- 8) แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 9) แบบรายงาน บร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
- 10) แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 11) แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
- 12) แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)

4. ตัวชี้วัด แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลตามรูปแบบการประเมิน

จากกรอบความคิดทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 เมื่อนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัด แหล่งข้อมูล และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลของการประเมินทั้ง 1 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ทั้งระดับหมู่บ้านและรายบุคคล (ผู้กู้) ดังนี้

4.1. การประเมินบริบท มีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
C1. ประวัติ ความเป็น มาของหมู่ บ้าน	<ol style="list-style-type: none"> ที่มาของชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านอพยพมาจากที่ไหน และเหตุใดจึงอพยพมา สภาพเดิมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านเป็นอย่างไร อาชีพเดิม(หลัก/รอง)คืออะไร อาชีพเดิมที่เลิกทำแล้วคืออะไร เพราะอะไรจึงเลิกทำ อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคมีประมาณ พ.ศ.ใด (ถนน , ไฟฟ้า , ประปา) 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ ข้อมูลที่มีการบันทึก ไว้แล้ว 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ตามแบบบร.1 ศึกษาจากเอกสาร
C2. สภาพ ภูมิศาสตร์ ของหมู่ บ้าน	<ol style="list-style-type: none"> ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน อาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น แผนที่หมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> ข้อมูลจากเอกสาร หมู่บ้าน ผู้นำชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> ศึกษาจากเอกสาร สังเกต สัมภาษณ์

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
C3. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน	<ol style="list-style-type: none"> อาชีพหลักและอาชีพรองของชาวบ้าน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนที่ดินทำกินโดยเฉลี่ย จำนวนร้านค้าในหมู่บ้าน จำนวนโรงสีในหมู่บ้าน โรงเรียนในหมู่บ้าน โรคที่เจ็บป่วย สถานที่รักษาเมื่อเจ็บป่วย 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้นำชุมชน สถานีอนามัยตำบล โรงเรียน เกษตรตำบล หมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ตามแบบบร.1 สังเกต
C4. โครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร	<ol style="list-style-type: none"> จำนวนและสภาพของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ หอกระจายข่าว ศาลาประชาคม ฯลฯ จำนวน และสภาพทรัพยากร เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์ 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้นำชุมชน หมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ตามแบบบร.1 สังเกต
C5. ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ol style="list-style-type: none"> ประเภทผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน(จำนวนสมาชิก , ทุนของกลุ่ม , กิจกรรมกลุ่ม , ปีก่อตั้ง) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ (ชื่อ , อายุ , ความเชี่ยวชาญ) 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ตามแบบบร.1 สังเกต

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
C6. โครงการพัฒนาที่ผ่านมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการของภาครัฐ 2. โครงการของภาคเอกชน 3. โครงการที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง (ชื่อโครงการ / กิจกรรมของโครงการ) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้นำกลุ่มอาชีพ 3. ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 4. ข้อมูลที่บันทึกไว้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.1 2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สังเกต
C7. ความเข้มแข็งของชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความสามัคคี 2. ความซื่อสัตย์ 3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4. การยกย่องคนทำความดี 5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม 6. จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพ 7. ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ปรองดอง 8. การรวมกลุ่ม 9. การประชุม / สนทนากลุ่ม 10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 11. มีผู้นำที่มีความยุติธรรม 12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาของชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้าน 2. ผู้นำชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.2 (มาจากข้อมูลดิบ สัมภาษณ์ชาวบ้าน 40 ครอบครัว

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
C8. อาชีพเดิม	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนวัด / โบสถ์ / มัสยิด 2. จำนวนพระ / เณร / บาทหลวง 3. ภาษาพื้นบ้าน 4. ประเพณีที่สำคัญ 5. ความเชื่อด้านต่างๆ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้อาวุโส 3. ชาวบ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สังเกต
C9. สมาชิกในครอบครัว	<ol style="list-style-type: none"> 1. อาชีพหลัก / รอง 2. ผลการประกอบอาชีพเดิม (เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวหรือไม่) 3. ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
C10. สภาพการอยู่อาศัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. สมาชิกในครอบครัวและรายละเอียด เช่น จำนวน , อายุ , สถานภาพการสมรส , ระดับการศึกษา , ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว , การมีงานทำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
C11. สภาพการอยู่อาศัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีบ้านเป็นของตนเองหรือไม่ ถ้าไม่มีพักอาศัยอย่างไร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินบริบท (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
C12. รายได้ของครอบครัว	1. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน 2. ความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย	1. สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
C13. หนี้สินของครอบครัว	1. จำนวนหนี้สินที่มีอยู่ก่อนกู้เงินกองทุน 2. สาเหตุของการมีหนี้สิน 3. แหล่งเงินกู้	1. สมาชิกกองทุนที่ได้รับอนุมัติเงินกู้	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.1 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม

4.2. การประเมินปัจจัย มีรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลประเมินปัจจัย

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
I1. นโยบายระเบียบแนวทางปฏิบัติ	1. รายละเอียดของสำนักนายกรัฐมนตรี 2. รายละเอียดของระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	1. รายละเอียดของสำนักนายกรัฐมนตรี 3. รายละเอียดของระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	1. ศึกษาจากเอกสาร
I2. การประชาสัมพันธ์	1. ช่วงเวลาที่มีการประชาสัมพันธ์ 2. ประเภทสื่อในการประชาสัมพันธ์ 3. ความทั่วถึงในการประชาสัมพันธ์ 4. เนื้อหาในการประชาสัมพันธ์	1. ผู้นำชุมชน 2. ชาวบ้าน 3. ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 4. ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน 5. เอกสารประชาสัมพันธ์	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต 3. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 2 แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลประเมินปัจจัย(ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
I3. คณะ อนุกรรมการ ระดับ อำเภอที่ เกี่ยวข้อง	1. จำนวนคณะอนุกรรมการ 2. องค์ประกอบคณะ อนุกรรมการ 3. สัดส่วนกรรมการภาค ประชาชน	1. พัฒนาชุมชน 2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
I4. คณะ กรรมการ กองทุนหมู่บ้าน	1. จำนวนคณะกรรมการ 2. คุณสมบัติ 3. วิธีการได้มาของคณะกรรมการ 4. การพ้นจากตำแหน่ง 5. วาระในการดำรงตำแหน่ง	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 4. ส่วนราชการ 5. ชาวบ้าน 6. ผู้นำชุมชน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ ปร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สัมภาษณ์ชาวบ้าน ตามแบบ ปร.3 , ปร.9 4. สัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน
I5. การเตรียม ความพร้อม และการ สร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่คณะ กรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	1. วิธีการในการเตรียมความพร้อม 2. เนื้อหาในการเตรียมความพร้อม 3. จำนวนครั้งในการเตรียมความพร้อม 4. หน่วยงาน / องค์กรที่ทำหน้าที่ในการเตรียมความพร้อม	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต 3. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 2 แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลประเมินปัจจัย(ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
I6. เงินกองทุน 1 ล้านบาท	1. วันที่ได้รับอนุมัติ 2. การเก็บรักษาเงิน	1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์
I7. เงินทุน สะสมอื่นๆ	1. ประเภท / จำนวน / ที่มา และการเก็บรักษาเงินทุน สะสมอื่นๆ	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
I8. บัณฑิตกองทุน	1. ประวัติส่วนตัว ชื่อ, วุฒิ การศึกษา, อายุ, เพศ, ภูมิลำเนา, สถานภาพการ สมรส, ความสามารถ พิเศษ (ถ้ามี) 2. บทบาทหน้าที่	1. บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน 2. คู่มือนักศึกษา	1. ศึกษาเอง 2. ศึกษาจากเอกสาร
ระดับราย บุคคล			
I9. จำนวนเงิน กู้ที่ได้รับ	1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ กู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ ปร.11
I10. จำนวน เงินลงทุน นอกเหนือ จากเงินกู้	1. จำนวนเงินลงทุนนอก เหนือจากเงินกู้ 2. ที่มาของเงินทุน	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติกู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ ปร.11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
I11. วัตถุประสงค์ การกู้เงิน ตามโครง การ	1. วัตถุประสงค์การกู้เงินตาม โครงการ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ กู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ ปร.11

ตารางที่ 2 แสดงตัวชี้วัด ข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลประเมินปัจจัย(ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
I12. สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และวัสดุ ดิบในการ ประกอบ อาชีพ	1. สถานที่ในการประกอบ อาชีพ 2. วัสดุอุปกรณ์ในการ ประกอบอาชีพ 3. วัตถุดิบในการประกอบ อาชีพ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ กู้เงิน	1. สัมภาษณ์
I13. ความรู้ และ ทักษะใน การ ประกอบ อาชีพ	1. ความรู้และทักษะที่มีอยู่	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ กู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
I14. จำนวน แรงงาน	1. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการ ประกอบอาชีพ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ กู้เงิน	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.11 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม

4.3. การประเมินกระบวนการ มีรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ

การ

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
PC1. การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระบวนการในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 2. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ 3. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 3. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้าน
PC2. การจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระบวนการในการจัดทำเอกสารขอขึ้นทะเบียน 2. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ 3. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์
PC3. ระบบบัญชีกองทุน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนบัญชีที่จัดทำ (จำนวนเล่ม) 2. ชื่อบัญชี เช่น บัญชีลูกหนี้ บัญชีเงินตั้งจะ 3. ความเป็นปัจจุบัน 4. ผู้จัดทำ 5. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีกองทุน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC4. กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน			
PC4.1. การรับสมัคร	<ol style="list-style-type: none"> 1. ช่วงเวลาในการรับสมัครและเหตุผล 2. ค่าธรรมเนียมการรับสมัครและเหตุผล 3. คุณสมบัติผู้สมัครและเหตุผล 4. ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
PC4.2. การหมดสมาชิกภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การหมดสมาชิกภาพและเหตุผล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 3. ศึกษาจากเอกสาร
PC4.3. ประเภทสมาชิก	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดประเภทสมาชิกและเหตุผล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. เอกสารด้านทะเบียนสมาชิก 3. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC4.4. การ ทำ ทะเบียน สมาชิก	1. ความเป็นปัจจุบันในการ จัดทำ 2. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุน หมู่บ้าน 3. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC5. กิจกรรม เกี่ยวกับ สมาชิก กองทุน หมู่บ้าน			
PC5.1. ชั้น ตอนการ ขอกู้	1. ขั้นตอนในการขอกู้ 2. เอกสารประกอบการขอกู้ 3. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 3. ระเบียบกองทุน หมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC5.2. การ คัดเลือกผู้ กู้	1. หลักเกณฑ์ในการคัด เลือกและเหตุผล 2. วิธีการคัดเลือกและเหตุ ผล 3. ปัญหาอุปสรรค	1. คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC5.3. การโอนเงินให้ผู้กู้	<ol style="list-style-type: none"> ขั้นตอนในการโอนเงิน ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ หลักฐานการโอนเงิน 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร
PC5.4. การรับชำระหนี้	<ol style="list-style-type: none"> ขั้นตอนในการรับชำระหนี้ ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ส่งเงินคืน เอกสารในการส่งเงินคืน 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์
PC6. การส่งเสริมการใช้เงินกู้			
PC6.1. การแนะนำวิธีทำธุรกิจ	<ol style="list-style-type: none"> ผู้แนะนำ ประเด็นในการแนะนำ วิธีการแนะนำ จำนวนครั้งในการแนะนำ 	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์
PC6.2. การช่วยหาตลาด	<ol style="list-style-type: none"> ผู้ที่จะช่วยหาตลาด วิธีในการส่งเสริมการตลาด ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PC.7. การตรวจสอบการใช้จ่าย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ที่ทำการตรวจสอบ 2. วิธีการตรวจสอบ 3. จำนวนครั้งในการตรวจสอบ 4. ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์
PC.8. การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเภทรายงานที่จัดทำ 2. ประเภทผลงานที่มีการเผยแพร่ 3. ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้าน 3. เอกสารการจัดทำรายงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต 3. ศึกษาจากเอกสาร
PC.9. การจัดสรรผลประโยชน์	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัดส่วนในการจัดสรรและเหตุผล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PC10. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิตกองทุน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเภทเครือข่าย 2. วิธีการสร้างเครือข่าย 3. ความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมเครือข่าย 4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างเครือข่าย 5. ปัญหาอุปสรรค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัณฑิตกองทุน 3. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. สังเกตแบบมีส่วนร่วม

ตารางที่ 3 แสดงตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินกระบวนการ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับรายบุคคล			
PC11. การใช้ จ่ายเงินกู้	1. รายละเอียดของการใช้ จ่าย	1. สมาชิกกองทุน หมู่บ้านที่ได้รับ อนุมัติเงินกู้ 2. บัญชีการใช้จ่าย	1. สัมภาษณ์ตาม แบบ บร.11 2. ศึกษาจากเอกสาร 3. สัมภาษณ์เพิ่มเติม
PC12. การหา ความรู้ เพิ่มเติม	1. วิธีการหาความรู้เพิ่มเติม	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	1. สังเกตจากการ สนทนาตามแบบ บร.6
PC13. การหา ตลาด	1. วิธีการหาตลาด 2. ผู้ที่ช่วยเหลือแนะนำใน การหาตลาด	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับอนุมัติ เงินกู้ บัญชีการใช้จ่าย	1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร

4.4 การประเมินผลผลิต มีรายละเอียดตามตารางที่ 4
 ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับหมู่บ้าน			
PD1. จำนวนสมาชิกกองทุน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนสมาชิกเดิม (ณ วันเริ่มก่อตั้งกองทุน) 2. จำนวนสมาชิกที่มีการเพิ่มขึ้น / ลดลง 3. เหตุที่สมาชิกเพิ่มขึ้น / ลดลง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. ทะเบียนสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม 3. ศึกษาจากเอกสาร
PD2. จำนวนผู้ได้เงินกู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนครั้งที่มีการอนุมัติเงินกู้ 2. จำนวนผู้ยื่นกู้และผู้ให้กู้แต่ละครั้ง 3. จำนวนผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ จำแนกตามแบบ บร.4 ข้อ 5 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD3. ยอดเงินที่ให้กู้เงินตามวัตถุประสงค์พึงพาตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยอดเงินที่ผู้กู้มีมาขอและยอดเงินที่ได้รับอนุมัติแต่ละครั้ง 2. ยอดเงินที่ได้รับอนุมัติให้กู้ทั้งหมด 3. ยอดเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ จำแนกตามแบบ บร.4 ข้อ 5 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.4 2. ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PD4. จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนผู้กู้ที่ชำระคืนตามกำหนด 2. จำนวนผู้กู้ที่ไม่ชำระคืนตามกำหนดและเหตุผล 3. การแก้ไขปัญหาเมื่อผู้กู้ไม่ชำระคืนตามกำหนด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีคุมลูกหนี้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.4 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม 3. ศึกษาจากเอกสาร
PD5. ยอดเงินที่มีการชำระคืน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยอดเงินที่ชำระคืน จำแนกเป็นเงินต้น ดอกเบี้ยและค่าปรับ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีเงินฝากกองทุนสะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD6. กองทุนสะสม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยอดเงินกองทุนสะสม 2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนสะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. บัญชีเงินฝากกองทุนสะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ 2. ศึกษาจากเอกสาร
PD7. การใช้เงินตามวัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนผู้กู้ที่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ 2. จำนวนผู้กู้ที่ไม่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ 4. เหตุผลที่ไม่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ผู้ตรวจสอบ
PD8. ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทักษะคติต่อกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเชิงบวก / ลบ 2. ทักษะคติต่อกองทุน 1 ล้านบาทในเชิงบวก / ลบ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนและชาวบ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบบร.9 2. สัมภาษณ์เพิ่มเติม

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
PD.9 เกิดเครือข่ายองค์กรเรียนรู้ (หลังจากทำ PD10)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเภทเครือข่ายที่เกิดขึ้น 2. กิจกรรมของเครือข่ายที่เกิดขึ้น 3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดองค์กรเครือข่าย 	1. บันทึกกองทุน	1. รายงานการปฏิบัติงานของบันทึกกองทุน (ตัวเอง)
PD.10 การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประสบการณ์ / การเรียนรู้จากการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน 2. ประสบการณ์ / การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 	1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.10
PD11. ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความสามัคคี 2. ความซื่อสัตย์ 3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4. การยกย่องคนทำความดี 5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม 6. จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ 7. ครอบครัวอบอุ่นรักใคร่ปรองดอง 8. การรวมกลุ่ม 9. การประชุม / สนทนาสม่ำเสมอ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 2. สมาชิกกองทุนและชาวบ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์ตามแบบ บร.2 และ บร.7 2. สังเกต

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดข้อมูลที่ต้องการ แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลการประเมินผลผลิต (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล
ระดับรายบุคคล	10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 11. มีผู้นำที่มีคุณธรรมและมีความยุติธรรม 12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน 13. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนคติของหมู่บ้าน		
PD12. ผลตามวัตถุประสงค์ของการกู้			
PD12.1 ผลโดยตรง	1. ผลการใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. สัมภาษณ์ 2. สังเกต
PD.12.2 ผลทางอ้อม	1. การยอมรับจากชุมชน	1. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้าน	1. จัดเวทีตามแบบบร.10

5. ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินไว้ 6 ประการ ตามที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 และดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบชีพท์ ซึ่งมีตัวชี้วัดแหล่งข้อมูลตามแบบการประเมิน สามารถนำมาใช้ในการตอบสอบประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ผู้ทำสารนิพนธ์จึงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน			
	C	I	P	P
1. เพื่อทราบถึงกระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ดังนี้				
1.1. การมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิการของสมาชิก		I6	PC5	PD1-PD7
1.2. ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน		I7	PC9	
1.3. กระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้ และการสร้างศักยภาพของตนเอง		I9		
1.4. เศรษฐกิจได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน		I4	PC1-PC9	
1.5. ประชาชนมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม			PC1-PC4	PD9-PD10
2. เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	I2		PC10-PC11	PD2-PD6

ตารางที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินกับตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมิน (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน			
	C	I	P	P
3. เพื่อทราบสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนความสามารถในการยกระดับ ความเป็นอยู่ของสมาชิกกองทุน		I5		PD8,PD10
4. เพื่อทราบปัจจัยด้านบวกที่เกิดผลดีในการ ดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและปัจจัยด้าน ลบที่ก่อให้เกิดปัญหา		I9	PC10	PD8-PD12
5. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ในทัศนะของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย		I4	PC1-PC9	PD8
6. เพื่อให้เกิดองค์กรเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ มี ความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนถิ่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลและระดับ ประเทศ		I9-I14	PC5-PC6	PD1-PD7 PD9-PD10

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้มีการบันทึกไว้แล้ว

บทที่ 4

ผลการติดตามประเมินโครงการ

ผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยการรายงานข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎีซิปป์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นรายงานตอนที่ 1 – 5 และการรายงานตามวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์แต่ละประการทั้ง 4 ประการ ซึ่งมี 6 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน
- ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม
- ตอนที่ 3 ผลการทดลองวิธีการใหม่ (ถ้ามี)
- ตอนที่ 4 ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้
- ตอนที่ 5 ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- ตอนที่ 6 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ 4 ประการ อันได้แก่
 - 6.1. เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติบรรลุเป้าหมาย 5 ข้อเพียงใด
 - 6.2. เพื่อทราบว่ายังมีปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน
 - 6.3. เพื่อทราบว่าได้เกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้หรือไม่ จากกระบวนการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้
 - 6.4. เพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

โดยที่จะใช้หลักการการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ ดังนั้นสำหรับตัวชี้วัดหรือตัวแปรที่ผู้ประเมินไม่สามารถตั้งเกณฑ์การตัดสินค่า “ดี – เลว” ก็จะนำเสนอข้อมูลสภาพจริงเท่านั้น ส่วนตัวชี้วัดใดที่สมควรตั้งเกณฑ์ตัดสินค่าได้ก็จะแสดงเกณฑ์นั้นอย่างชัดเจนควบคู่ไปกับการเสนอข้อมูล และเสนอผลการตัดสินค่า

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

บริบทระดับประเทศ หรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้

1.1. ความยากจนของประเทศ เมื่อ 50 - 100 ปีที่แล้วเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ทำเกษตรแบบพึ่งตนเองมีอาหารและปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง พึ่งตนเองได้สูงกว่าปัจจุบันที่ต้องเป็นหนึ่งต้องพึ่งตลาดมากในสมัยก่อนแม้รายได้คิดเป็นค่าน้อยแต่ความเป็นอยู่ในแง่การมีปัจจัยสี่ (อาหาร ยา ที่อยู่ เสื้อผ้า) ของคนไทยอยู่ในเกณฑ์ดีโดยไม่เกี่ยวกับการใช้เงิน ความจนอย่างขนาดใหญ่หรือความจนสมัยใหม่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่เกษตรกรมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายเป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดในยุคหลัง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเกษตรกรไทยถูกทำให้ยากจนลงกว่าเดิมและที่อพยพเข้ามาเป็นคนงานในชุมชนแออัดหลายด้าน คนถ้าเกิดในช่วง 40 - 50 ปีนี้เอง ความยากจนอาจจะไม่ได้มาจากแนวโน้มขยายพัฒนาเศรษฐกิจแบบเป็นการผลิตเพื่อตลาดอย่างเดียว ปัจจัยภายในประเทศอื่นๆ เช่น ระบบการเมืองที่ผูกขาดอำนาจและความมั่งคั่งในมือคนกลุ่มน้อย ปัญหาประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำให้คนไทยสมัยนี้จนลง (รากฐานชีวิตความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนไทยสมัยก่อน)

ครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่าระดับยังชีพ ขาดโอกาส ขาดสิทธิและความยุติธรรม การศึกษา สังคม จนถึงจริยธรรม ซึ่งธนาคารโลกได้วิเคราะห์ความยากจนของคนไทยคือ บุคคลที่มีรายได้ 688 บาทต่อเดือน มีจำนวน 10 ล้านคน ซึ่งถือได้ว่ามีรายได้ต่ำกว่าแรงงานขั้นต่ำของประเทศ (ต่ำกว่า 133 - 165 บาท หรือเดือนละ 4,000 - 5,000 บาท)

ดิวโนสกี (Drewnowski, 1977) อ้างใน อัญชญา ณ ระนอง (2541,54) ได้นิยามความยากจนคือ ภาวะผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประเทศ ขาดโอกาส หรือมีโอกาสน้อยในการได้รับการกระจายรายได้จากผู้รับ ซึ่งความยากจนจะเปลี่ยนแปลงตามขนาดของครัวเรือนและองค์ประกอบของครัวเรือน

วิทยากร เชียงกุล (มดิชน,2544,6) กล่าวถึงสาเหตุความยากจนของคนไทยนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการพึ่งเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองเข้าสู่ระบบทุนนิยม คือ ผลิตเพื่อขาย ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต สินค้าและบริการต่างๆ ในขณะที่ต้นทุนทางสังคมมีอยู่อย่างจำกัด มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันก็ขาดกลไกทางการตลาด เริ่มมีหนี้สินมากขึ้นทำให้เสียเปรียบกลุ่มเกษตรกรที่มีฐานะดี กลุ่มพ่อค้า กลุ่มนายทุน ตลอดจนปัจจัยทางอ้อม เช่น ระบบผูกขาดทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์ ก่อให้เกิดความมั่นคงมั่งคั่งในคนกลุ่มน้อย จึงนำมาซึ่งความยากจนของคนส่วนใหญ่

สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam,1983) อ้างในคณะทำงานประเมินผลแก้ไขปัญหาคความยากจน (2540,3 - 4) ได้เสนอรูปแบบการประเมินชีพโฟโมเดล โดยกำหนดเครื่องชี้วัดภาวะความยากจน คือ

1. ประสิทธิภาพการผลิตหรือระดับการผลิตต่อไร่ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ผลิตได้ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐาน
 2. ประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกพืชในแต่ละปี
 3. ค่าจ้างทั้งนี้จะมีการนำฐานข้อมูลที่ทางราชการจัดเก็บไว้มาเป็นมาตรฐาน เช่น ประเทศไทยจะใช้ข้อมูล จปฐ. กชช. 2 ค มาประกอบวัดการเปลี่ยนแปลง
- สำหรับกรอบในการวิเคราะห์นั้น ต้องมององค์ประกอบให้ครอบคลุม ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product)

นอกจากภาวะหรือเกณฑ์มาตรฐานจะเป็นตัวชี้วัดความยากจนแล้วพบว่า ภาวะความยากจนที่เกิดจากปัจจัยทางอ้อมคือ ผลกระทบวิกฤตเศรษฐกิจ ของประเทศที่ประชาชนต้องมีการปรับตัวที่เกิดจากรายได้ลดลงเช่น ภาวะผลผลิตตกต่ำ ราคาถูก ภัยธรรมชาติ การเลิกกิจการ การถูกเลิกจ้างหรือออกจากงาน ในขณะที่สินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาเพิ่มขึ้นย่อมจะส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

สาเหตุสำคัญของความยากจน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539,94 – 99) ได้สรุปสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน ครัวเรือนที่มีที่ดินขนาดใหญ่ย่อมจะมีกลุ่มคนที่อยู่ในภาวะยากจนน้อยกว่าผู้ที่มีที่ดินขนาดเล็ก โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครัวเรือนที่มีที่ดินน้อยกว่า 10 ไร่ จะตกอยู่ในภาวะความยากจนร้อยละ 33.3 รองลงมาคือภาคเหนือร้อยละ 30.2 การมีข้อจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ พบว่าครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมทางการเกษตร อยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือมีระบบชลประทานที่ดี จะทำให้ระบบการผลิตมีโอกาสที่ดีกว่าสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นและต่อเนื่องกว่าเกษตรกรที่ขาดน้ำ ประเภทของกิจกรรมรวมทั้งสภาพที่ตั้ง สภาพแวดล้อม พบว่าเกษตรกรที่มีอาชีพอย่างเดียวจะอยู่ในภาวะความยากจนมากที่สุด เกษตรกรที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และปศุสัตว์จะมีภาวะความยากจนน้อยกว่า การศึกษาของหัวหน้าครอบครัวและการมีโอกาสได้รับการพัฒนาฝีมือหรืออบรมมีส่วนช่วยเสริมการประกอบอาชีพ เพิ่มทักษะ การเรียนรู้ และเข้าถึงเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาค่ำกว่าภาคบังคับ จะเป็นกลุ่มที่มีภาวะความยากจนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มที่มีอาชีพออกไปหารับจ้างภาคเกษตร

1.2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

วิสาหกิจ คือ ขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs (Small and Medium Enterprises) ได้รับการกล่าวถึงจากทุกๆ ฝ่ายว่าจะเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และจะเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (สถาบันราชภัฏชัยภูมิ,2544,102) และมีความ

เหมาะสม มีความคล่องตัวในการปรับสภาพให้เข้ากับสถานการณ์ทั่วไปของประเทศ เพราะเป็นวิสาหกิจที่ใช้เงินทุนต่ำกว่าวิสาหกิจขนาดใหญ่ และช่วยรองรับแรงงานจากภาคเกษตรกรรม เมื่อหมดฤดูกาลเพาะปลูก นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรองรับงานใหม่ป้องกันการอพยพของแรงงานเข้ากรุงเทพฯ และปริมณฑล เพื่อช่วยกระจายการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่ส่วนภูมิภาคต่อไป หลักฐานที่แสดงให้เห็นความสำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระดับชาติคือนโยบายของกระทรวงอุตสาหกรรมในการจัดทำแผนแม่บทและพระราชบัญญัติเพื่อส่งเสริมการขยายตัวของวิสาหกิจ เพื่อเป็นรากฐานของเศรษฐกิจไทยในอนาคต คำว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นคำทางการที่ใช้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ซึ่งได้ประกาศลงในพระราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 โดยจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 เป็นต้นไป

คำนิยาม SMEs ได้ใช้เกณฑ์จำนวนการจ้างงาน หรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้ ตารางที่ 6 แสดงเกณฑ์จำนวนการจ้างงาน หรือมูลค่าทรัพย์สินถาวร

ประเภทกิจการ	ขนาดย่อม		ขนาดกลาง	
	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร(ล้านบาท)
การผลิต	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	51 – 200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
การบริการ	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 50	51 – 200	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 200
การค้าส่ง	ไม่เกิน 25	ไม่เกิน 50	26 – 50	เกินกว่า 50 แต่ไม่เกิน 100
การค้าปลีก	ไม่เกิน 15	ไม่เกิน 30	16 - 30	เกินกว่า 30 แต่ไม่เกิน 60

แนวคิดธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SMEs

กองประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชน (2542,57 – 58) ได้สรุป SMEs พื้นฐานเศรษฐกิจไทยไว้ คือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมครอบคลุมธุรกิจทั้งภาคการผลิต การค้า และบริการ ซึ่งโครงสร้างสำคัญอยู่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการโดยที่ SMEs แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ผลิตสินค้าบริการค้าส่ง และค้าปลีก จะใช้สินทรัพย์ถาวรที่มีขนาดทรัพย์สินระหว่าง 30 – 50 ล้านบาท ส่วนวิสาหกิจขนาดกลางจะมีทรัพย์สินระหว่าง 60 – 120 ล้านบาท

ศากุน บุญอิต (2543,31) ได้กล่าวถึง SMEs องค์กรปกครองที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจของประเทศ เพราะจะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจให้สามารถฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้ ในระดับชาติกระทรวงอุตสาหกรรมได้มีนโยบายจัดทำแผนแม่บทและพระราชบัญญัติเพื่อการส่งเสริมและขยายตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีการเจริญเติบโตและเข้มแข็งในอนาคตในทำนองเดียวกัน Wiele และ Brown (1998) อ้างถึงในศากุน บุญอิต

(2543,32) ได้แสดงเหตุผลที่ต้องมี SMEs คือประการแรก องค์กรขนาดใหญ่จะไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพได้ถ้าปราศจากการบริหารคุณภาพที่ดีของผู้ส่งมอบสินค้า เพราะ SMEs จะเป็นผู้จัดส่งวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนเข้าสู่ระบบการผลิตให้กับองค์กรขนาดใหญ่ ประการที่สอง SMEs ต้องพยายามพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการเพื่อสามารถแข่งขันได้มากยิ่งขึ้น

สงวน ช่างฉัตร (2542,1 - 2) ได้อ้างถึงรายงานของธนาคารกรุงเทพ ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่ง SMEs ประกอบด้วยกิจการการผลิต การค้าและธุรกิจบริการรวมทั้งสิ้น 311,518 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.00 ของวิสาหกิจทั้งหมดในประเทศ และ SMEs ที่มีมากที่สุด คือประเภทการค้า เช่น ค้าส่ง ค้าปลีก ภัตตาคารและโรงแรม คิดเป็นร้อยละ 43.00 (134,171 ราย) รองลงมาคือ การผลิตร้อยละ 28.90 (90,122 ราย) และการบริการร้อยละ 28.70 (87,225 ราย) ตามลำดับ มีโรงงานทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรมมากถึงร้อยละ 96 (เกือบ 130,000 โรงงาน) มีกิจการมากกว่า 200,000 กิจการ นอกจากนี้ SMEs ยังมีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ถึงประมาณร้อยละ 42.00 คิดเป็นมูลค่า 2,005,420 ล้านบาท สามารถรองรับแรงงานในประเทศได้มากกว่า 1.3 ล้านคน (กองประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชน, 2542, 58)

หลังจากเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของ SMEs และได้กำหนดนโยบายสนับสนุน SMEs ดังนี้

ปรับโครงสร้างแผนอุตสาหกรรมและจัดกลุ่ม (Cluster) ของธุรกิจให้เป็นระบบและให้ SMEs ขยายตัวเพิ่มขึ้นจัดทำแผนแม่บท SMEs สนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ยกกระดับความสามารถทางเทคโนโลยีและการจัดการ พัฒนาผู้ประกอบการและทรัพยากรมนุษย์ สร้างและขยายโอกาสทางการตลาด การปรับสภาพแวดล้อมธุรกิจการพัฒนา SMEs รายย่อยและชุมชน และเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจครบวงจรจัดตั้งสถาบันพัฒนา SMEs มีการจัดฝึกอบรมพัฒนาระดับทักษะฝีมือแรงงานยกระดับมาตรฐานสินค้า สนับสนุนศูนย์อุตสาหกรรมระดับจังหวัด และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้าร่วมทุนกับภาครัฐออก พ.ร.บ. SMEs (พ.ศ.2543) และตั้งคณะกรรมการส่งเสริม SMEs โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานตั้งกองทุนส่งเสริม SMEs เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนอุตสาหกรรมที่ชุมชนเป็นเจ้าของและรับผิดชอบบริหารจัดการด้วยตนเอง (กองประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชน, 2542, 58 59) พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภักดิ์ (2544, 5 - 6) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสถาบัน SMEs ในประเทศไทยซึ่งจัดตั้งโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันเครือข่าย 7 สถาบัน ได้แก่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ พัฒนารูปแบบ วิธีการ และเครื่องมือในการฝึกอบรม ให้คำแนะนำ ให้บริการข้อมูลและเชื่อมโยง

เครือข่าย SMEs ทุกระดับทั้งในและนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐ ภูมิภาคไทย และวิศิษฐ์จินตนา (2543,17 – 20) ได้เน้นความสัมพันธ์ของ SMEs คือ จะต้องนำระบบบัญชี และการให้คำปรึกษาธุรกิจครบวงจรมาประยุกต์ใช้ เพราะแนวทางการพัฒนาสินค้าและยกระดับธุรกิจ SMEs ผู้บริหารต้องกล้าลงทุนรับการเปลี่ยนแปลง มีการตรวจสอบและวัดผลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาธุรกิจ SMEs ให้เกิดความยั่งยืนต้องทำควบคู่กันไปทั้งภาคเอกชน คือตัวผู้ประกอบการเองซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะพลิกผันการเปลี่ยนแปลงธุรกิจให้อยู่รอดแบบยั่งยืน และภาครัฐซึ่งจะเป็นผู้กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำธุรกิจ SMEs และเนื่องจากการพัฒนาธุรกิจ SMEs อย่างยั่งยืนเป็นเรื่องของการสร้างความสำเร็จในระยะยาว ซึ่งจะต้องใช้เวลาดำเนินการพอสมควร ดังนั้นธุรกิจ SMEs ไทยจึงควรตระหนักและริเริ่มที่จะพัฒนาตนเองและกิจการ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจต่อไป

1.3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2544,135 – 137) ได้สรุปถึงภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศว่าเกิดจากความผิดพลาดของแนวทางการพัฒนาประเทศได้ปรากฏผลเลวร้ายที่ยากแก่การแก้ไข นั่นคือ โครงสร้างอุตสาหกรรมไทย เป็นโครงสร้างอุตสาหกรรมไทย เป็นโครงสร้างของการพึ่งพา เป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาการนำเข้า ยิ่งผลิตมากยิ่งต้องนำเข้ามาก กล่าวคือ นำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบแปรรูป และเทคโนโลยี ตารางข้างล่างนี้ชี้ให้เห็นว่ามูลค่าการนำเข้าเครื่องจักรและสินค้าเพื่อการอุตสาหกรรมนั้นมีสัดส่วนเป็นกว่าร้อยละ 80 ของมูลค่าการนำเข้าโครงสร้างการนำเข้าของไทย

ตารางที่ 7 แสดงมูลค่าการนำเข้าของไทย ปี 2530 - 2539

กลุ่มสินค้า	ปี พ.ศ. (เปอร์เซ็นต์)		
	2530	2533	2539
สินค้าอุปโภคบริโภค	10.0	8.6	12.6
สินค้าแปรรูปเพื่อการผลิต	37.0	33.9	35.9
เครื่องจักร	29.7	39.2	48.8
อื่นๆ	23.3	18.3	2.7

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ควบคู่ไปกับการขาดดุลการค้า ความเชื่อทางทฤษฎีที่ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมช่วงแรกย่อมขาดดุลการค้า เพราะมีการนำเข้าสินค้าทุน แต่เมื่อสินค้าทุนเกิดออกดอกผลแล้วจะทำให้การส่งออกมากขึ้น ดุลการค้าจะลดลง แต่ความจริงกลายเป็นว่าแม้สินค้าอุตสาหกรรมจะส่งออกได้มากขึ้น แต่การนำเข้าเพื่อการอุตสาหกรรมกลับเพิ่มเร็วกว่า เราจึงต้องขาด

ดุลการค้าเพิ่มขึ้น คู่ตัวเลขจาก 2 ตารางต่อไปนี้ คือ ตารางสัดส่วนการส่งสินค้าอุตสาหกรรมออก และการขาดดุลการค้าของไทยจะเห็นได้ว่าการส่งสินค้าอุตสาหกรรมออกเพิ่มขึ้นมิได้ช่วยแก้ปัญหาการค้าแต่อย่างใด

ตารางที่ 8 แสดงสัดส่วนการส่งสินค้าออก ปี 2535 - 2539

กลุ่มสินค้า	ปี พ.ศ. (เปอร์เซ็นต์)				
	2535	2536	2537	2538	2539
สินค้าเกษตร	15.9	16.0	16.8	17.1	20.3
สินค้าอุตสาหกรรม	74.1	74.9	75.3	45.2	73.6
อื่นๆ	10.0	9.1	7.9	7.7	6.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 9 แสดงการขาดดุลการค้าของไทย ปี 2531 - 2539

ปี พ.ศ.	ยอดขาดดุลการค้า	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของ GDP
2531	109,544	7.2
2532	146,264	8.2
2533	254,635	12.2
2534	233,201	5.7
2535	208,601	7.3
2536	230,733	7.2
2537	231,437	6.4
2538	357,276	8.4
2539	420,725	9.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากตารางจะเห็นได้ว่าการขาดดุลการค้าได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นำไปสู่ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (ดุลการค้า และดุลบริการ) รายได้จากภาคบริการไม่เพียงพอที่จะนำมาชดเชยดุลการค้า ยิ่งการนำเข้าและส่งออกของไทยต้องพึ่งพาการขนส่งของบริษัทเดินเรือของต่างประเทศจึงต้องเสียค่าระวางเรือ และค่าประกันภัยให้ต่างประเทศมากขึ้นยังมีการส่งออก - นำเข้ามากขึ้น ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ก็จะยิ่งมากขึ้นตามไปด้วย ดังจะเห็นได้จากปี พ.ศ. 2538 - 2539 ที่ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลสูงถึงร้อยละ 9 ของ GDP

วิทยา เชียงกุล (2544, 19 - 20) ได้ชี้ให้เห็นถึงภาวะการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศว่า มูลค่าการส่งออกและนำเข้า ก่อนเกิดวิกฤตปี 2540 มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นในอัตราสูงและมูลค่าการนำเข้าก็เพิ่มขึ้นในอัตราสูงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะไทยส่งเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบ พลังงาน เครื่องอุปโภค-บริโภคสำหรับคนรวยจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศไทยขาดดุลการค้าในปี 2539 ถึง 26,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เทียบกับปี พ.ศ. 2533 ที่ขาดดุลการค้าเพียง 9,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ปัญหาการขาดดุลการค้ารวมทั้งดุลบัญชีเดินสะพัด (รวมบริการระหว่างประเทศ) คือส่วนหนึ่งที่ทำให้ไทยเป็นหนี้ต่างประเทศมากขึ้น และนำไปสู่วิกฤตในปี พ.ศ.2540 หลังเกิดวิกฤตแล้วใน ปี พ.ศ.2541-2543 มูลค่านำเข้าต่ำกว่ามูลค่าส่งออก เพราะเราชลอการนำเข้าและเร่งการส่งออกเพื่อนำเงินตราต่างประเทศมาชำระหนี้ จนกระทั่งปี พ.ศ.2543 มูลค่านำเข้าเพิ่มขึ้นในอัตราสูงขึ้น ขณะที่มูลค่าการส่งออกเริ่มชะลอตัว

ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมได้นำไปสู่ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงิน นั่นคือ ค่าเงินบาทตกต่ำ การลงทุนหยุดชะงัก การว่างงานเพิ่มขึ้น ทางแก้ไขประการหนึ่ง คือการให้แรงงานกลับทำอาชีพในภาคเกษตร โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริส และแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย

1.4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ด้านการเมือง มีทิศทางก้าวสู่ระบบประชาธิปไตยมากขึ้น มีองค์กรอิสระทำงานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐบาล เอกชนและประชาชน ขณะเดียวกันรัฐได้มุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะมีการเพิ่มงบประมาณจากร้อยละ 9 เป็นร้อยละ 20 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ.2545-2549

ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก IMF และมีการกู้เงินหลายรูปแบบจนปัจจุบัน ประเทศไทยมีภาระหนี้สินมากกว่า 3.3 ล้านล้านบาท ส่งผลกระทบต่อระดับความเชื่อมั่นของบุคคลในประเทศ การส่งออกมีแนวโน้มลดลง และถูกกีดกันด้านภาษี / คุณภาพ ภาวะเงินในประเทศขาดความคล่องตัว ภาคการเกษตรขาดคุณภาพในการผลิต งบประมาณประเทศขาดดุลทุกปี โดยสรุปแล้ว GDP จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันต้องแบกรับภาระหนี้ถึงร้อยละ 52.5 ของ GDP และต้องใช้เวลาชำระหนี้กว่า 10 ปี ทั้งนี้การต่างประเทศสังคมอาเซียนพยายามจะเน้น "สังคมเปิดและเสรี" มากขึ้น มีมาตรการให้พม่า เวียดนาม กัมพูชา ลาว เปิดประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ข้อมูล เทคโนโลยี และพัฒนาบุคลากรเพิ่มขึ้น

ด้านสังคม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยทำให้บุคคลกลุ่มต่างๆ มีอิสระในการดำเนินชีวิต มีเสรีภาพ มีความเสมอภาพ แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก (Globalization) ที่ควบคุมไม่

ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย คือมีการย้ายถิ่นฐานเข้าเมือง วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ใช้เงินตรา ฟุ้งฟิงวัตถุมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน สังคมยกย่องคนมีเงินและอำนาจ เหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

ด้านวัฒนธรรม ในอดีตมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลาน เช่น มารยาท ยึดถือระบอบอาวุโส เชื่อโชคลาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ ปัจจุบันประเพณีที่ดั่งงามเหล่านี้เกือบจะหมดไปจากสังคมไทยแล้ว ผู้คนยึดถือขนบธรรมเนียมต่างชาติ ค่านิยม หรุหรา นิยมอำนาจ บารมี บริโภคนิยม แสวงหาวัตถุ เล่นการพนัน ชอบแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัว ฯลฯ ดังนั้นการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม จะต้องได้รับความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน สนับสนุนการยึดถือประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ยกย่องและส่งเสริมการทำมาหากิน เพื่อความคงอยู่ทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งงามของไทยในอนาคต

1.5. ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ปี พ.ศ.2539 เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ภาวะถดถอย เมื่ออัตราขยายตัวทางเศรษฐกิจชะลอตัวลง กระทั่งในปี พ.ศ.2541 การถดถอยทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างรุนแรง เกิดปัญหาการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาความยากจน ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ทั้งนี้จากภาครัฐและหนี้ส่วนตัวซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

ภาวะหนี้สินของประเทศ

ตารางที่ 10 แสดงหนี้คงค้างต่างประเทศ ปีงบประมาณ 2539-2543 (ล้านบาท)

สิ้นระยะตาม (ปี พ.ศ.)	รวมยอดทั้งสิ้น	รัฐบาลกู้โดยตรง	หนี้รัฐบาลประกัน ชำระคืน
2539	372,844.81	125,073.82	247,770.99
2540	542,332.12	206,459.38	335,872.74
2541	649,930.23	272,870.05	377,060.18
2542	876,793.77	361,010.61	515,783.16
2543	897,392.38	395,170.68	502,221.70

ที่มา : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ตุลาคม 2543

ตารางที่ 11 แสดงหนี้คงค้างในประเทศ ปีงบประมาณ 2539-2543 (ล้านบาท)

สิ้นระยะตาม (ปี พ.ศ.)	รวมยอดทั้งสิ้น	รัฐบาลกู้โดยตรง	หนี้รัฐบาลประกัน ชำระคืน
2539	343,989.61	50,233.85	293,755.76
2540	350,309.28	35,459.91	314,849.37
2541	562,327.20	227,016.33	335,310.87
2542	992,829.30	598,640.12	394,189.18
2543	1,188,266.82	718,712.94	469,553.88

ที่มา : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ตุลาคม 2543

จากตารางที่ 10 และ 11 พบว่าเมื่อรวมหนี้คงค้างของรัฐบาลทั้งในประเทศและต่างประเทศในเดือนตุลาคม 2543 มียอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น 2,085,659.20 ล้านบาท โดยคิดเป็นเงินกู้รัฐบาลโดยตรง 1,113,883.62 ล้านบาท และเป็นหนี้รัฐบาลค้ำประกันชำระคืน 971,775.58 ล้านบาท

ลำยอง ปลั่งกลาง และกิติมา พามาณี (2542 , 10) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ประชาชนเป็นหนี้ สืบเนื่องจากภาวะการขาดดุลการคลังที่รุนแรงตั้งแต่ปี 2538 และดุลการชำระเงินเริ่มมีปัญหา การลอยค่าเงินบาทจึงเป็นทางออกสุดท้ายที่รัฐบาลตัดสินใจใช้ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งตามมาด้วยภาระหนี้สินต่างประเทศที่มีอยู่มากถึง 90,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณร้อยละ 50-60 ของ GDP เมื่อค่าเงินบาทลดลงทำให้หนี้สินเหล่านี้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย และภาระหนี้สินที่ประสบอยู่มีมูลเหตุ คือ

1. เกษตรกรเป็นหนี้ตามโครงการช่วยเหลือของรัฐบาล
2. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรล้มเหลว
3. เกษตรกรยังไม่เข้าใจนโยบายของรัฐบาล ส่วนใครรัฐบาลให้เปล่าหรือส่วนใดต้องกู้ยืม
4. เกษตรกรได้รับปัญหาคูณภาพต่ำ
5. เกษตรกรขาดความรู้เรื่องการใช้เครื่องมือทุนแรงที่มีสมรรถนะสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. สถาบันการเกษตรบางส่วนอยู่ในพื้นที่ล่อแหลมเป็นอันตราย ได้แก่เขตปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

7. เกษตรกรมีอาชีพทำนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ พอรัฐบาลมีนโยบายให้ลดพื้นที่ปลูกข้าว และปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน ทำให้เกษตรกรขาดทุนเพราะขาดประสบการณ์และมีหนี้สินตามมา

สถาพร ดวงวิไล (2544 , 129) กล่าวถึงสาเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ ธ.ก.ส. ได้ตามกำหนด เพราะสมาชิกไม่มีความสามารถและทัศนคติไม่ดีต่อการชำระเงินกู้ มีหนี้สินหลาย

สัญญา ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน เช่น ส่งลูกเรียน ฯลฯ กู้เงินเกินความสามารถที่จะชำระคืน ขาดความรู้เรื่องการลงทุน ขาดประสบการณ์ทางการตลาด มีหนี้ในระบบ เป็นต้น ถึงแม้ปัจจุบันรัฐบาลจะนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาใช้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจรากฐานให้เข้มแข็ง แต่ก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์

ประเวศ วะสี (2544 : 6) กล่าวว่า “ถ้าทั้ง 70,000 กว่าหมู่บ้านหายจน ชาวบ้านย่อมมีอำนาจซื้อ มาก ก็จะซื้อวิทยุ ซื้อพัดลม และเครื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นอื่นๆ เศรษฐกิจข้างบนก็จะเจริญ และมั่นคง ทิศทางใหญ่ของการพัฒนา คือ สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งทั้ง 70,000 กว่าหมู่บ้าน พลังชุมชนทั้งหมด จะเป็นพื้นฐานพลังแผ่นดินที่ทำให้ประเทศไทยมั่นคง ทุกหมู่บ้านหายจน ทุกตำบลเข้มแข็ง เป็นเป้าหมายของพลังชุมชน พลังแผ่นดิน” ก็ตาม ไม่สามารถทำให้ประชาชนหายจน ยังคงเป็นหนี้สินเหมือนเดิม หรือหนักกว่าเดิมด้วยซ้ำ

กล่าวคือ เดิมมีหนี้สินอยู่แล้ว กู้กองทุนไปใช้หนี้เดิม ทำให้ต้องหาเงินรายได้เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเท่าตัว เพื่อนำเงินมาชำระหนี้กองทุน ต้องอพยพไปหางานทำในชุมชนเมือง เกิดปัญหาการแตกแยกของครอบครัวตามมา ส่วนที่กู้ไปลงทุนนั้นมีส่วนน้อย สรุปแล้วประชาชนยังเป็นหนี้เหมือนเดิม แม้ว่ารัฐบาลจะใช้นโยบายพักชำระหนี้หรือกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทก็ตาม บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล่มสลายของท้องถิ่นชนบทองพัฒนาเศรษฐกิจไทย ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับความอยู่ดีกินดี (Well - Being) ของประชาชนทุกคนในประเทศอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียมกันเป็นที่ตั้ง ซึ่งความอยู่ดีกินดีในทางเศรษฐกิจ หมายถึง การมีสินค้าหรือบริการสนองความต้องการอย่างเพียงพอในทุกเมื่อทุกเวลาตามที่ปรารถนา ซึ่งสามารถวัดได้จากปริมาณสินค้าหรือบริการทั้งหมดที่ประชาชนแต่ละคนมีโอกาสที่จะได้บริโภคโดยเฉลี่ย (GNP or Income per capita) อย่างไรก็ตามสภาพความเป็นจริงประชากรส่วนใหญ่ในประเทศมักประสบปัญหาความเป็นอยู่ที่ไม่ดี ขาดแคลนสินค้าหรือบริการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ขาดแคลนปัจจัยสี่ ทำให้การดำรงชีวิตตามบรรทัดฐานที่ต่ำ (Norm) การที่จะทำให้ประชาชนทุกคนเกิดความอยู่ดีกินดีก็คือ การขจัดหรือลดการขาดแคลนสินค้าหรือบริการขั้นพื้นฐานโดยการพัฒนาเศรษฐกิจ

เดช กาญจนางกูร (2539, 42) ได้สรุปการพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค การผลิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสถาบันต่างๆ คือสถาบันเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อในอันที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริง หรือรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว ตลอดจนการทำให้รายได้ประชาชาติมีการแพร่กระจายไปยังบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างถ้วนหน้าเสมอภาคเท่าเทียมกัน

องค์การสหประชาชาติทบทวนความหมายและสร้างแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่คืบหน้าจะต้องเป็นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ (Quality of Life) ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่สภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสและมีความสามารถในการช่วยตัวเอง ตลอดจนสามารถช่วยเหลือสังคมได้ต่อไปในอนาคต ซึ่งได้วิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจไทยไว้เช่น สินค้าที่ไทยน่าจะผลิตได้ดี แข่งขันได้ดี เช่น ข้าว ยางพารา กุ้งสดแช่เย็น ผลิตภัณฑ์ยาง เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าฝ้าย เฟอร์นิเจอร์ สินค้านำเข้าวัตถุดิบ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ แผนวงจรไฟฟ้า รถยนต์ อุปกรณ์ อาหารทะเล กระป๋อง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ อัญมณีเครื่องประดับ เครื่องปรับอากาศ ซึ่งสินค้าเหล่านี้ประเทศอื่นผลิตได้ ดังนั้นจึงมีการแข่งขันสูง โดยได้สรุปและวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจเป็นข้อๆ ดังนี้

รายได้ประชากรมาจากภาคอุตสาหกรรมและภาคการพาณิชย์มากกว่าภาคเกษตร

ตารางที่ 12 แสดงรายได้ประชากรจากภาคการผลิต ปี 2536 - 2539

ภาคการผลิต	ปี พ.ศ. (เปอร์เซ็นต์)		
	2536	2539	2543
ภาคการเกษตร	10	11	10
ภาคอุตสาหกรรม	28	28	32
ภาคการพาณิชย์	17	16	16

ที่มา : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ตุลาคม 2543

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานของเศรษฐกิจไทยโดยรวม คือ

1. ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ และภาคเทคโนโลยีอ่อนแอ ทรัพยากรที่เคยอุดมสมบูรณ์ เช่น ป่าไม้ ประมง และสินแร่ลดลง แม้จะมีฐานการเกษตรขนาดใหญ่ แต่ประสิทธิภาพการผลิตในภาคนี้ยังต่ำมากมีการใช้เทคโนโลยีต่ำ และมีปัญหาในระบบการบริหารและจัดการภาคเกษตร
2. ปัญหาต่อเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ของภาคเอกชน หนี้สาธารณะ (Public debts) มีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจุบันมีสัดส่วนหนี้สาธารณะประมาณ 60 % ของ GDP การขาดแคลนแรงงานคุณภาพหลายสาขาและค่าแรงไร้ฝีมือของไทยสูงกว่าประเทศคู่แข่ง ไทยต้องพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศและการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ผู้ประกอบการผลิตธุรกิจการค้าและการลงทุนของไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) ส่วนจุดอ่อนไทยมีที่ตั้งเป็นยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคมีฐานการเกษตรขนาดใหญ่และหลากหลายสามารถผลิตอาหารได้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ

และมีเหลือส่งภาคสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมากมาย จุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

- 1) ขจัดหรือลดความยากจนด้วยการยกระดับรายได้ทั้งรูปตัวเงินหรือสิ่งของ
- 2) ขจัดหรือลดการว่างงานด้วยการสร้างงานปรับปรุงอัตราค่าจ้าง
- 3) ขจัดหรือลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้
- 4) เร่งรัดพัฒนาให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ

ในการผลิต

ดังนั้นสำหรับประเทศไทยแล้ว การที่จะพัฒนาทางด้านใดๆ ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น จำเป็นที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสถาบันต่างๆ ให้ดีขึ้นหรือให้พร้อมเสียก่อน เพื่อจะได้เสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปปัญหาในด้านต่างๆ ที่ทำให้บรรยากาศของความอ่อนแอขึ้นในท้องถิ่นชนบทบางคนเรียกว่า ความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท ซึ่งได้แก่

1. ปัญหาสังคม จากสถิติคืออาชญากรรมที่น่าสยดสยอง เช่น คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ ปี พ.ศ.2542 (ม.ค.-มี.ค.) 8,496 ราย ปี พ.ศ.2543 (ต.ค.-ธ.ค.) 9,042 ราย คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ปี พ.ศ.2542 (ม.ค.-มี.ค.) 16,414 ราย ปี พ.ศ. 2543 (ต.ค.-ธ.ค.) 16,739 ราย คดีลักทรัพย์ ปี พ.ศ.2542 (ม.ค.-มี.ค.) 13,765 ราย ปี พ.ศ.2543 (ต.ค.-ธ.ค.) 14,304 ราย คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ปี พ.ศ.2542 (ต.ค.-ธ.ค.) 90,946 ราย จะเห็นได้ว่าปัญหาได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนน่าตกใจ และควรจะมีมาตรการแก้ไขโดยด่วน

2. ปัญหาเศรษฐกิจและการมีงานทำ ประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไปมีงานทำจำแนกตามอุตสาหกรรมในรอบสำรวจปี พ.ศ.2543 ดังนี้ เกษตรกรรม การป่าไม้ การล่าสัตว์และการประมง ในการสำรวจรอบที่ 4 (พ.ย.) 14,949.2 ล้านคน อุตสาหกรรม หัตถกรรม 4,907.3 ล้านคน พาณิชยกรรม 4,921.7 ล้านคน ผู้ปฏิบัติงานในภาควิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 2,044.7 ล้านคน งานเกี่ยวกับการค้า 4,492.5 ล้านคน ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตซึ่งมิได้จำแนกไว้ในหมวดอื่น 5,666.2 ล้านคน

จำนวนประชากรไทย จากการสำมะโนประชากรและเคหะ จำแนกตามหมวดอายุ เพศ ปี พ.ศ.2543รวมยอด 60,617.2 ล้านคน โดยแยกออกเป็นวัยแรงงานตั้งแต่อายุ 15-59 ปี 40,282.6 ล้านคน เยาวชนอายุ 15-24 ปี 10,272.9 ล้านคน วัยชราอายุ 60-85 ปีขึ้นไป 5,713.1 ล้านคน คนซึ่งใช้แรงงาน 33,144.6 ล้านคน ผู้ที่อยู่นอกแรงงาน (อายุต่ำกว่า 13 ปี) 13,746.9 ล้านคน

ถ้าพิจารณาทางด้านสถานการณ์ของการกระจายรายได้และการกระจายผลการพัฒนาตลอดจนการยกระดับความอยู่ดีกินดีขงประชาชนกลับพบว่ามีความเหลื่อมล้ำกันมากกว่าอดีตประชากรที่มีระดับรายได้ต่ำในช่วยความยากจนมีอยู่ประมาณ 13 ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ดังนั้น การพัฒนาเพื่อมุ่งการกระจายรายได้ในทางเศรษฐกิจจึงควรมุ่งเน้นในการกระจายโอกาสการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตให้เป็นไปได้ไปอย่างเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยมาตรการต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

รัฐบาลต้องใช้กลไกของรัฐหรือใช้กฎหมายระเบียบข้อบังคับให้มีการกระจายรายได้อย่างแท้จริง และเป็นรูปธรรมให้มากขึ้น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปภาษีอากรให้ไปสู่ภาษีทางตรงมากขึ้น มุ่งพัฒนาภาคเกษตรกรรมให้เป็นการเกษตรแบบการค้าและเป็นการเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มการจ้างงานด้วยการกระจายอุตสาหกรรมออกสู่ภูมิภาคและส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้เทคนิคการผลิตแบบใช้แรงงานเป็นส่วนประกอบมุ่งพัฒนาฝีมือแรงงานและฝึกอบรมวิชาชีพให้เป็นไปได้ไปอย่างจริงจังและกว้างขวาง มุ่งเน้นการพัฒนาภูมิภาคที่ยังด้วยพัฒนา ยก ระดับและขยายโอกาสทางการศึกษาให้สูงขึ้นและมากขึ้น ปฏิรูปที่ดินเพื่อให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน โดยใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีอากรบีบบังคับให้เจ้าของที่ดินที่มีได้ทำกินด้วยตนเองปลดปล่อยการผูกขาดที่ดินออกมาให้เป็นรูปธรรม การจัดสรรงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาล ควรมุ่งเป็นไปในการพัฒนาเกษตรกรรมในการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในชนบทเป็นสำคัญ ปฏิรูประบบการเงินหรือสถาบันการเงินเพื่อเป็นเงินทุนกระจายสู่ชนบท กระจายอำนาจทางการเมืองและการปกครองสู่ระดับตำบลหรือหมู่บ้านที่แท้จริง

1.6. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

คำว่า “ค่านิยม” ต่างกับภาษาอังกฤษว่า “VALUE” คำนี้แต่เดิมใช้คำว่า “คุณค่า” ซึ่งหมายถึงการ แสดงออกทางพฤติกรรมในทางที่ดีไม่ดี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีมักได้รับการยกย่องว่ามี ค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินค่าพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งอาจเป็น บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมก็ได้ เป็นการตีค่า ตัดสินคุณค่าของบุคคล (VALUE JUDGMENT) หากเป็นค่านิยมทางสังคมเรียกว่า SOCIAL VALUE สิ่งใดที่สังคมสร้างขึ้นเป็นแนวทางและได้ รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สิ่งนั้นก็เป็นที่ปรารถนาของคนในสังคมว่าอยากเดินทางให้ไป ถึงจุดนั้น คำที่ปรากฏในสังคมไทยที่เป็นค่านิยมที่พบจึงมีอยู่หลากหลาย เช่น มีความรู้ มีฐานะ เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นผู้กตัญญู เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้มีอาวุโสที่น่านับถือ เป็นข้าราชการใจ นึกเลง ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมไทยเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนที่ต้องอาศัยการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมประกอบด้วย เช่น ค่านิยมในการทำบุญถวายพระสงฆ์ด้วยทรัพย์

จำนวนมาก เริ่มลดลงทั้งในด้านการถวายที่ดินให้สร้างศาสนสถาน การถวายเงินกองทุน ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันประชาชนเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยสังคมก่อสร้าง โรงเรียน ศาลาประชาคม โรงพยาบาล แทนการสร้างศาลากฎี วิหาร ซึ่งมีพระสงฆ์ลดน้อยลง พระสงฆ์มีค่านิยมในการศึกษาความรู้ทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปเพื่อการรู้เท่าทันโลก เด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ น้อยลง เพราะผู้ใหญ่ไม่อาจสอนความสลับซับซ้อนแห่งปัญหาในโลกาภิวัตน์ ให้เด็กเข้าใจได้ ทำให้ผู้ใหญ่ไม่สามารถแสดงบทบาทผู้ให้การอบรมสั่งสอนได้เช่นในสมัยอดีต การสร้างค่านิยมที่ดีในยุคนี้มีหลายอย่าง เช่น ค่านิยมในการเลิกบุหรี ค่านิยมในการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ ค่านิยมในการใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ค่านิยมจึงมีประโยชน์ที่จะทำให้เข้าใจพฤติกรรมของคนแต่ละสังคม หรือแต่ละเผ่าพันธุ์ แต่ละประเทศชาติ เพราะค่านิยมของผู้คนในประเทศชาติก็คือลักษณะประจำชาตินั่นเอง

(กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ , 2542 , 90 – 95)

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์คำนี้ขึ้นให้มีความหมายใกล้เคียงกับต้นศัพท์ (Globalization) คือให้หมายถึงการแพร่ถึงกันทั่วโลก การเข้าถึงโลก การเอาชนะโลก ซึ่งคงมีนัยว่า ล่วงรู้ความเป็นไปของโลกหรือก้าวทันโลก กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นในประเทศของตนเองและประเทศต่างๆ เมืองต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ สามารถรับรู้รับทราบได้ในเวลาใกล้เคียงกันไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด หากความเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตก็สามารถนำมาปรับใช้ หรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้โดยเหมาะสม อธิปัติย์ คลีสุนทร (2538,23 – 24) ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

สุจิตร์ พัวพิมพ์ (2539,12) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ นิทาน ศิลปหัตถกรรม ระเบียบ การเดินร่ำ คนตรี ศาสนา และรวมถึงการเล่นต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือกันมาหลายชั่วอายุคน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่เสถียรภาพ คือมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการของสังคม ตราบดีที่สังคมยอมรับคุณค่าของวัฒนธรรมในเรื่องนี้ การพัฒนารูปแบบเนื้อหาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าสังคมเห็นว่าวัฒนธรรมเรื่องนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ การทำนุบำรุงก็จะลดน้อยลงถึงขั้นเลิกปฏิบัติไปในที่สุด นอกจากสาเหตุดังกล่าวมาแล้วค่านิยมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมชุมชน หรือเอกลักษณ์ของประเทศชาติหรือในทางตรงกันข้ามก็อาจทำให้วัฒนธรรมของชาติเสื่อมลงได้เช่นกัน

1.7. ค่านิยมของสังคมไทย

ณรงค์ เส็งประชา สรุปค่านิยมสังคมไทยและปลูกฝังค่านิยมไว้ในพื้นฐานวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมอย่างน่าสนใจตอนหนึ่งว่า

ค่านิยมของสังคมไทยมีมากมาย และบางอย่างก็เป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลผู้ถือปฏิบัติและสังคม แต่บางอย่างก็อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคม เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความหุนหันอยากมีหน้าตาในสังคม การเชื่อถือโชคกลางในที่นี้จะกล่าวถึงค่านิยมเด่นๆ ของสังคมไทยบางประการ ซึ่งจะเป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่ดีก็ตาม เช่น ความร่ำรวย ความมีอำนาจ ยกย่องผู้มีความอาวุโส การรักความสนุก การบริโภคนิยม ความเชื่อโชคกลาง เป็นต้น

ปัจจุบันการหลังไหลวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์การติดต่อสื่อสารรับรู้ถึงกันทั่วโลกด้วยระบบสื่อสารที่ทันสมัย ซึ่งถือกันว่าเป็นยุคคอมพิวเตอร์ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น การแต่งกาย การกระทำ การแสดงออกต่อชุมชน เหล่านี้อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาได้ ถ้าสังคมไทยเป็นอย่างนี้แล้ว ประเทศชาติจะเจริญได้อย่างไร ทุกคนควรร่วมมือกัน ช่วยกัน ไทยทำไทยใช้ชาติไทยเจริญ ช่วยผลักดันให้เป็นวัฒนธรรมชุมชนหรือเอกลักษณ์ของประเทศชาติสืบทอดต่อไปสู่คนรุ่นหลัง

1.8. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาประเทศที่ขาดวิสัยทัศน์ทำให้เศรษฐกิจไม่สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้ภาคการผลิตของไทยประสบกับปัญหาความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดโลก โดยเห็นได้จากการส่งออกที่เคยขยายตัวในอัตราตัวเลข 2 หลัก กลับลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.2 ในปี พ.ศ. 2539 ประเทศไทยต้องหันกลับมาพึ่งตนเองให้ได้ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงต้องพึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเอาภูมิปัญญาที่มีมาแต่ดั้งเดิมมาช่วยพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน ให้มีความเจริญสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2542,10 – 11) ภูมิปัญญาของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับสิ่ง “เหนือธรรมชาติ” ขึ้นตามความรู้ความเข้าใจและจินตนาการของเผ่าพันธุ์เพื่ออย่างน้อยจะทำให้เกิดดุลยภาพ เกิดความมั่นคงทางใจ เกิดความราบรื่นในการดำรงชีวิตทั้งหมดนี้เป็นเพราะมนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหา สังคม สืบสาน และปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้ง สิ่งนี้เองคือ ภูมิปัญญา สิ่งนี้เองคือแก่นของวัฒนธรรม

กฤษณา วงษาสันต์ (2542,253) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายถึง ความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดต่อกันจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น(Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน(Popular wisdom) คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจาก

ความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบทอด ค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

รัตน์ บัวสนธิ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการวิสัยทัศน์ของบุคคลที่มีตนเองต่อโลกสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการที่ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

ภูมิปัญญามีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญญาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม

1.9. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

คนไทยได้ยินเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 แต่น้อยคนนักที่จะรู้ว่าในหลวงมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ตั้งแต่ 24 ปีที่แล้ว ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ กปร. เป็นผู้หนึ่งที่ขี้กมันในปรัชญาการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ให้ความหมายที่ถูกต้องของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ในวาระสารส่งเสริมการลงทุน (2541,21) คือเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Suncicency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่สามารถมีอาชีพและฐานะที่พอจะพึ่งตนเองได้ก็ย่อมที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับอย่างมั่นคงถาวรตลอดไป

“เศรษฐกิจพอเพียง”มีแนวทางหลักสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบให้กับคนไทยต่อผู้ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันประกอบด้วยคำ 3 คำหลัก คือ การดำรงอย่างพอกินพอใช้ การดำรงชีวิตด้วยความเฉลียวฉลาด และการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวานิช

ราชบัณฑิตยสถานสารสุโขทัยธรรมราชา (2542,6 – 7) ได้วิเคราะห์ “ทฤษฎี” หลักในเรื่อง “บ – ว – ร” (บ้าน วัด ราชการ) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปรัชญาและแนวทางของ “ทฤษฎี” และเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจของชาติในครั้งนี้ก็ตาม แต่ประกายความคิดจากทฤษฎีใหม่ของพระองค์ได้ปลุกจิตสำนึกความรู้สึกร่วมกันของชาติ และการตระหนักถึงความผิดพลาดในอดีต อย่างน้อยในบางแง่มุมให้ลูกโป่งสว่างไสวขึ้นมาอย่างกว้างขวางว่าเศรษฐกิจกระแสโลกในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเน้นแต่เรื่องทุน เรื่องของเงิน เรื่องกำไร จนกระทั่งต้องยอมสูญเสียสิ่งที่มีคุณค่าของชีวิตไป เช่น จริยธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงามในอดีตไปเสียสิ้น

1.10. แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

จากสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2540 อยู่ในช่วงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในชนบททำให้เกิดภาวะความลำบากในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจตกต่ำ แม้จะสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ใน พ.ศ. 2544 แล้วก็ไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ จนกระทั่งรัฐบาลชุด พตท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายหลักเพื่อสนับสนุนให้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะตระหนักดีว่าการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าและรอดพ้นจากวิกฤตได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างโอกาสให้กับคนในชุมชนซึ่งเปรียบเสมือนฐานรากของประเทศให้เกิดความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้เสียก่อนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศในที่สุด จึงกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อช่วยให้ประชาชนอยู่ดีกินดีขึ้น นโยบายดังกล่าวได้แก่ การพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างเร่งด่วน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพ สร้างรายได้ จัดตั้งธนาคารประชาชน กระจายโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยได้กู้ยืม ลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้จากระบบ สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดย 30 บาทรักษาทุกโรค สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และสนับสนุนสินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ จึงได้ส่งเสริมให้ชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการรวมตัวกันพัฒนากลุ่มอาชีพต่างๆ สร้างวินัยการยอมรับให้แก่ชุมชน ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหาร พัฒนาโดยชุมชนดำเนินการเองตลอดทั้งนำแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทางการมาประยุกต์ใช้ มีการผนึกกำลังจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ทำการพัฒนาหลักคิดในรูปแบบของประชาม ประชาธิปไตย

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล (2544,18 – 20) ได้สรุปแนวทางนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

1. องค์กรชุมชนต้องมีอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อเข้าถึงปัญหาและวางแผนแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2. มีการกำหนดเป้าหมายแนวทาง (วิสัยทัศน์) ร่วมกันเพื่อต้องการหลุดพ้นในเรื่องอะไรให้ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการมีผลประโยชน์ร่วมกันและวิธีการจ่ายผลประโยชน์ มีการยอมรับร่วมกัน

4. การพัฒนาผู้นำกลุ่มองค์กรและสมาชิกให้เข้าใจโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ร่วมกัน

5. การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมีการระดมทรัพยากร / ภูมิปัญญา มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6. มีการสนับสนุนงบประมาณ ความรู้วิชาการจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งใน – นอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง บทบาทของหน่วยงานที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง

หน่วยงานภาครัฐ ในปัจจุบันหน่วยงานของภาครัฐมีการปรับตัวในการทำงานเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น โดยการสนับสนุนบทบาทขององค์กรชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาโดยเน้นเรื่อง “การพึ่งพาตนเอง” ของคนในชุมชนเป็นหลักเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนรู้จัก “คิดเอง – ทำเอง” และร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยเป็น “พี่เลี้ยง” เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน คณะกรรมการนโยบายสังคม เป็นต้น

หน่วยงานภาคเอกชน ปัจจุบันมีหน่วยงานภาคเอกชนที่ทำงานด้านพัฒนาชนบทจำนวนมาก กระจายอยู่ในพื้นที่ของประเทศ โดยสนับสนุนให้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นยุทธศาสตร์

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2.1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

คนกลุ่มแรกได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกุดน้อย หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และต่อมาขนาดของชุมชนได้มีขนาดใหญ่ขึ้น การบริหารจัดการของผู้นำชุมชนเป็นไปอย่างลำบากและไม่ทั่วถึง จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2528 ผู้ใหญ่ทองพูน ซอสูงเนิน และชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้ขอแยกหมู่บ้านเพื่อความสะดวกต่อการปกครองและบริหารจัดการ มาตั้งเป็นชุมชนอีกชุมชนหนึ่ง โดยตั้งชื่อชุมชนนั้นว่า หมู่บ้านสะพานหงษ์ มีนายทองอินทร์ จุ้ยจันทิก เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ปัจจุบันมีนายสงดี ไสจันทิก ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่ 3 รวมระยะเวลาการก่อตั้งชุมชนประมาณ 17 ปีมาแล้ว

2.2. สภาพทางภูมิศาสตร์

ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านสะพานหงษ์จะเป็นที่ราบสูงซึ่งเหมาะกับการทำนาปลูกข้าว และการทำไร่ทำสวน

2.3. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านวังกรวด ตำบลกุดน้อย
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านบ่อทอง ตำบลกุดน้อย
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลบ้านหัน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านกุดน้อย ตำบลกุดน้อย

2.4. สภาพพื้นดิน

สภาพพื้นดินของบ้านสะพานหงษ์จะเป็นที่ราบที่ชาวนาใช้ปลูกข้าวนาปี และมีที่ราบสูงที่ชาวบ้านใช้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น สภาพของดินจะเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งมีแร่ธาตุที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก แต่ปัจจุบันสภาพพื้นดินได้เสื่อมสภาพลง เนื่องจากเกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไป ไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียน หรือบำรุงดินทำให้สภาพของดินเสื่อมลง ที่ดินของชาวบ้านนั้นจะมีเอกสารสิทธิ์ คือ โฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นเอกสารสิทธิ์ถือครองทรัพย์สินของชาวบ้านสะพานหงษ์

2.5. ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่ที่เป็นป่าไม้นั้นปัจจุบันได้หมดไปแล้ว เนื่องจากชาวบ้านได้จับจองพื้นที่ และปรับเปลี่ยนสภาพของป่าให้กลายเป็นไร่นา หรือพื้นที่ทำกิน เพื่อประกอบอาชีพจนหมดสิ้นแล้ว

2.6. สภาพปัจจุบัน

2.6.1. ลักษณะประชากรบ้านสะพานหงษ์ ปัจจุบันมี 93 ครอบครัว มีบ้าน 93 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 379 คน แบ่งออกเป็น ชายจำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97 และหญิงจำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 และแบ่งจำนวนประชากรตามระดับอายุดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของจำนวนประชากรตามลักษณะอายุ ปี 2545

ลักษณะของประชากร	จำนวนประชากร	ร้อยละของประชากร
ประชากรวัย 1 วัน - 3 ปีเต็ม	12	3.16
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	7	1.84
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	33	8.70
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	24	6.32
14 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	6	1.57
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	171	45.18
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	41	10.81
60 ปี 1 วันขึ้นไป	85	22.42

ที่มา : กชช.2ค.

จากตารางจะเห็นได้ว่า บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีประชากรอายุ 18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็มมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.18 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมาคือ อายุ 60 ปี 1 วันขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.42 ของจำนวนประชากรทั้งหมด น้อยที่สุด คืออายุ 3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม คิดเป็นร้อยละ 1.84 ของจำนวนประชากรทั้งหมด นอกจากนี้ประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มีฐานะยากจนไม่มีผู้อุปการะ จำนวน 1 คน ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว และมีผู้พิการ จำนวน 1 คน

2.6.2. การประกอบอาชีพ ชาวบ้านสะพานหงษ์ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก คือทำนาทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ก็มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ดังตารางข้างล่างนี้ ตารางที่ 14 แสดงการประกอบอาชีพของประชากรบ้านสะพานหงษ์ ปี 2545

อาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละของครัวเรือน
ทำนา	56	60.22
ทำไร่	12	12.91
ทำสวน	2	2.15
ค้าขาย	13	13.97
รับจ้าง	7	7.53
รับราชการ	3	3.22
รวม	93	100

ที่มา : กชช.2ค.

จากตารางจะเห็นว่า ประชากรมีอาชีพทำนามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60.22 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือ อาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 13.97 ของครัวเรือนทั้งหมด และน้อยที่สุดคือ การทำสวนคิดเป็นร้อยละ 2.15 ของครัวเรือนทั้งหมด ทั้งนี้บางครัวเรือนก็ประกอบอาชีพหลายๆ อย่างพร้อมกัน

2.6.3. ที่ดินทำกิน ประชาชนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 53 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีที่ดิน 11 – 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.11 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด รองลงมา 21 – 50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.75 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด น้อยที่สุด 1 – 5 และ 50 ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.15 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และที่ดินที่ยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ 40 ครอบครั้ว คิดเป็นร้อยละ 43.01 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของบ้านสะพานหงษ์ ปี 2545

จำนวนที่ดิน (ไร่)	จำนวน (ครอบครั้ว)	ร้อยละของครัวเรือน
1 – 5	2	2.15
6 – 10	11	11.83
11 – 20	28	30.11
21 – 50	10	10.75
50 ขึ้นไป	2	2.15
ที่ดินยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์	40	43.01
รวม	93	100

ที่มา : กชช.2ถ. , จปฐ.

2.6.4. การศึกษา มีผู้อ่านหนังสือไม่ออก 5 คนและมีสมาชิกในหมู่บ้านออกไปศึกษานอกหมู่บ้าน 81 คน

- ระดับประถมศึกษา 20 คน
- ระดับมัธยมศึกษา 31 คน
- นักศึกษาผู้ใหญ่ 10 คน
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา 20 คน

2.6.5. การบริการและเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันมีร้านค้า 13 ร้าน มีโรงสี 1 โรง ไก่ 100 ตัว เป็ด 50 ตัว โค 50 ตัว กระบือ 5 ตัว ปลาประมาณ 10,000 ตัว

2.6.6. แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

แหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้เพื่อทำการเกษตรและอุปโภคบริโภคจะมีบ่อน้ำของแต่ละครอบครัวที่ได้ทำการขุดเอง 5 บ่อ บ่อนบาดาล 5 บ่อ คลองน้ำ 1 แห่ง สระน้ำขนาดใหญ่ 1 สระ บางครอบครัว

ครัวก็อาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว ซึ่งปัจจุบันประชาชนยังคงต้องการแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกอีกจำนวนมาก เพื่อจะได้เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน แหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ในการชีวิตประจำวันนั้น ชาวบ้านได้ใช้ประปาจากสระน้ำขนาดใหญ่ของหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านใช้ในการอุปโภค และบริโภคได้ตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น

2.6.7. ระบบสาธารณสุขของหมู่บ้าน

ระบบสาธารณสุขได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกัน ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนี้

- เมื่อ พ.ศ. 2519 มีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน (สืบเนื่องมาจากหมู่บ้านกุดน้อยเค็ม)
- เมื่อ พ.ศ. 2528 ถนนเมื่อเริ่มก่อสร้างหมู่บ้านมีสภาพเป็นแบบถนนดิน
- เมื่อ พ.ศ. 2530 มีถนนลูกรังจากอำเภอสีคิ้วเข้าสู่หมู่บ้านระยะทาง 2 กิโลเมตร
- เมื่อ พ.ศ. 2534 มีระบบน้ำประปาหมู่บ้านใช้
- เมื่อ พ.ศ. 2535 มีถนนลาดยางจากอำเภอสีคิ้วเข้าสู่หมู่บ้านระยะทาง 5 กิโลเมตร

2.6.8. เศรษฐกิจของหมู่บ้าน ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีพื้นที่ทำเกษตร 2,000 ไร่ แยกเป็นที่นา 900 ไร่ เป็นที่สวน 525 และเป็นที่ไร่ 575 ไร่ มีผลผลิตด้านการทำนาทั้งหมู่บ้านปีละ 100 เกวียน ซึ่งจะขายไปจำนวน 500 กิโลกรัมต่อเกวียน เก็บไว้บริโภค จำนวน 500 กิโลกรัมต่อเกวียน ผลผลิตจากการทำสวนมะม่วงมีจำนวน 5 ครอบครั้ว ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 5,000 บาทต่อครอบครั้วต่อปี ผลผลิตจากพืชไร่ที่สำคัญ คือ ข้าวโพด มีจำนวน 80 ครอบครั้ว ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 70,000 บาท ต่อครอบครั้วต่อปี มันสำปะหลัง จำนวน 50 ครอบครั้ว ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 50,000 บาทต่อครอบครั้วต่อปี การเลี้ยงสัตว์ โค มีจำนวน 2 ครอบครั้ว กระบือ มีจำนวน 1 ครอบครั้วได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้านประมาณ 50,000 บาทต่อครอบครั้วต่อปี สุกร มีจำนวน 2 ครอบครั้ว ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 2,000 บาทต่อครอบครั้วต่อปี ไก่ มีจำนวน 20 ครอบครั้ว ได้ผลผลิตทั้งหมู่บ้าน ประมาณ 1,000 บาทต่อครอบครั้วต่อปี มีการผลิตสินค้าในหมู่บ้านคือการทอผ้า มีจำนวน 1 กลุ่ม มีรายได้เข้าหมู่บ้านประมาณ 40,000 บาทต่อปี ราษฎรในหมู่บ้านที่ออกไปทำงานต่างถิ่น มีจำนวน 3 ครอบครั้ว ทุกคนส่งเงินเข้าหมู่บ้านรวมทั้งหมด ประมาณปีละ 180,000 บาท

2.6.9. รายได้ของประชากรในหมู่บ้านต่อปี แต่ละครอบครัว ดังตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 16 แสดงรายได้ของประชากรในหมู่บ้านต่อปี แต่ละครัวเรือน ปี 2545

รายได้ (บาท)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละของครัวเรือน
1,000 – 5,000	1	1.08
5,001 – 10,000	1	1.08
10,001 – 20,000	5	5.37
20,001 – 30,000	28	30.10
30,001 – 50,000	39	41.94
50,001 – 100,000 ขึ้นไป	19	20.43
รวม	93	100

ที่มา : กชช.2ค. , จปฐ.

2.6.10. ประเพณีและวัฒนธรรม ประชาชนบ้านสะพานหงษ์ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่ 1 แห่ง ชื่อวัดบ้านกุดน้อย มีพระสงฆ์ จำนวน 6 รูป ภาษาที่ใช้คือภาษาพื้นบ้านหรือภาษาอีสาน ประเพณีของบ้านสะพานหงษ์ในรอบปี ซึ่งชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันจัดขึ้น ดังนี้

เดือนมกราคม	ประเพณีขึ้นปีใหม่
เดือนมีนาคม	ประเพณีเทศน์มหาชาติ
เดือนเมษายน – เดือนมิถุนายน	ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีเลี้ยงบรรพบุรุษ หรือผีพ่อน
เดือนกรกฎาคม	ประเพณีเข้าพรรษา
เดือนตุลาคม	ประเพณีออกพรรษา
เดือนพฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทง
เดือนธันวาคม	ประเพณีส่งท้ายปีเก่า

2.6.11. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหมู่บ้านมีผู้มีความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการทอผ้า เกษตรกรรม การทำอาหาร ศาสนาและประเพณี ดังนี้คือ

1.นางทองคำ ที่จันทัก	มีความเชี่ยวชาญทางการทอผ้า
2.นายสงค์ ใสจันทัก	มีความเชี่ยวชาญทางการเกษตร
3.นายทองอินทร์ จ้อยจันทัก	มีความเชี่ยวชาญทางการทำอาหาร (ปลาร้า)
4.นายทองพูน ซอสูงเนิน	มีความเชี่ยวชาญทางด้านผีพ่อนและประเพณีต่างๆ

ส่วนผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ได้แก่ 1.นายเพิ่ม ขุนสูงเนิน 2.นายทองอินทร์ จ้อยจันทัก
3.นางดอกไม้ หล้าจันทัก 4.นายบุตรดา เกลี้ยงสูงเนิน 5.นายสงค์ ใสจันทัก

2.6.12. ข้อมูลอื่นๆ

1. ลักษณะบางประการทางด้านเศรษฐกิจ

ภายในหมู่บ้านมีการจัดเก็บภาษีต่างๆ เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีร้านค้า ได้ปีละประมาณ 5,500 – 7,000 บาท นอกจากนี้ยังมีรถยนต์ 7 คัน จักรยานยนต์ 24 คัน รถไถนาเดินตาม 21 คัน ตู้เย็น 85 เครื่อง หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 87 เครื่อง โทรทัศน์สี 72 เครื่อง โทรทัศน์ขาวดำ 2 เครื่อง โทรศัพท์บ้าน 1 เครื่อง โทรศัพท์ติดตามตัว (มือถือ) 13 เครื่อง หอกระจายข่าว 1 แห่ง ภาษีเก็บน้ำฝน ประปา และไฟฟ้า 93 ครัวเรือน

2. ลักษณะที่สื่อความไม่เข้มแข็ง คือชาวบ้านเป็นหนี้สินสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธ.ก.ส. , กองทุนหมู่บ้าน 69 ครัวเรือน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,658,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 74.19 ของครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยของ ธ.ก.ส. ร้อยละ 11 – 14 บาทต่อปี

3. ลักษณะที่เป็นศักยภาพที่ดี

บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนยอมรับเสียงข้างมากและความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการปกครองและบริหารหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งดังรายละเอียดต่อไปนี้ ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านชุดปัจจุบัน

ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา
1.นายสงดี ไสจันทิก	ผู้ใหญ่บ้าน	ป.6
2.นายเล็ก บุญจันทิก	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ป.4
3.นายสมพล ยศสูงเนิน	กรรมการ	ป.4
4.นายแสนสุดจันทิก	กรรมการ	ป.4
5. นายธวัชชัย ไสจันทิก	กรรมการ	ป.6
6.นายสมบูรณ์ ซอสูงเนิน	กรรมการ	ป.4
7.นางลำควน มาลา	กรรมการ	ป.4
8.นางทองคำ ทีจันทิก	กรรมการ	ป.4
9.นางอำคา เมืองซ่าย	กรรมการ	ป.4
10. นายสมโภชน์ ฟอพิมาย	อบต.	ปวส.
11.นายสมพร สุภาพ	อบต.	ปวส.

2.2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่า ชาวบ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าเป็นนโยบายที่รัฐบาลจะแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบท ใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

2) เงิน 1 ล้านบาท ชาวบ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีความเข้าใจว่ารัฐบาลจัดสรรมาให้กู้ยืมเป็นทุนในการประกอบอาชีพ โดยจะต้องชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ก็มีบางส่วนที่เข้าใจว่าเป็นเงินที่รัฐบาลให้ใช้ฟรีๆ

3) คณะกรรมการหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีการจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดตั้งกองทุนและคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวน 15 คน และได้มอบหมายหน้าที่ให้กับคณะกรรมการทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และโปร่งใส

4) อื่นๆ ที่เป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A
เงินที่ผู้กู้ชำระคืนพบว่า ยังไม่มีการชำระคืน เพราะในระเบียบข้อบังคับของกองทุนได้กำหนดไว้ในการทำสัญญากู้ยืมนั้นจะชำระคืนเมื่อครบกำหนด 1 ปี

ผู้สมัครขอกู้ กองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจำนวน 73 ครั้วเรือน จากจำนวน 93 ครั้วเรือน และมีผู้ขอกู้งวดแรกจำนวน 48 ครั้วเรือน งวดที่สองจำนวน 11 ครั้วเรือน ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาอนุมัติทั้งหมด

ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุนหมู่บ้าน พบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้พิจารณาจากโครงการที่สมาชิกเสนอขอกู้ โดยดูถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการที่สมาชิกได้เสนอขอกู้

2) กระบวนการจัดทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้าน พบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีการทำบัญชีครบทุกขั้นตอน เริ่มทำบัญชีตั้งแต่การรับสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน รวมไปถึงการจัดทำบัญชีเงินฝากและบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนหมู่บ้านอย่างรอบคอบทุกๆ เดือน ประกอบด้วยบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีรายรับรายจ่าย และบัญชีลูกหนี้

3) อื่นๆ เกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยระบบ A

การแนะนำวิธีทำธุรกิจ จากการจัดเวทีประชาคม พบว่าภายในหมู่บ้านได้รับการช่วยเหลือจากทางอำเภอโดยได้จัดโครงการอบรมการประกอบอาชีพด้านต่างๆ และมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้ความรู้กับชาวบ้านภายในหมู่บ้าน

การช่วยหาตลาด ไม่สามารถหาตลาดมารับผลผลิตของสมาชิกได้ สมาชิกต้องพึ่งตนเองในการจัดจำหน่ายผลผลิตที่เกิดขึ้น

ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลผลิตโดยตรง จำนวนผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมีทั้งหมด 59 ราย จากสมาชิกทั้งหมด 73 ราย รวมยอดเงินที่ให้สมาชิกผู้กู้ทั้งหมด 983,000 บาท จากจำนวนเงิน 1 ล้านบาท

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่าสมาชิกที่กู้เงิน 59 รายได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการและอนุมัติให้กู้ได้ทั้งหมด จำนวนเงินทุนสะสมของกองทุนหมู่บ้านมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สมาชิกที่กู้เงินไปมีการขยายกิจการใหม่ๆ ภายในหมู่บ้าน

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่ามีศักยภาพและความเข้มแข็งเกิดขึ้นในหมู่บ้าน มีเครือข่ายการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบอาชีพซึ่งกันและกัน เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น

ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย

1) ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่าผลการประเมินในการดำเนินกิจการของผู้กู้ ส่วนมากสมาชิกที่เคยกู้เงินเคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมาแล้ว เพราะเป็นอาชีพหลักของครอบครัว

2) อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของหน่วยระบบ B พบว่า

- ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว สมาชิกที่กู้ยืมเงินมีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพของตนได้ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

- ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ สมาชิกที่กู้ยืมเงินส่วนใหญ่จะไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ต้องกู้ยืมจากหน่วยงานอื่น เช่น ธ.ก.ส. , สหกรณ์ฯ และบางรายได้ยืมจากพี่น้องของตนเองเพื่อเป็นทุนสมทบกับทุนเดิมที่มีอยู่แล้ว

- หนี้สินธนาคารของผู้กู้สมาชิกส่วนใหญ่มีหนี้สินอยู่กับ ธ.ก.ส. มีบางส่วนที่เป็นหนี้กับธนาคารออมสิน หนี้รายทุนนอกระบบและสหกรณ์ฯ

- อาชีพหลักของผู้กู้ ได้แก่ อาชีพทางการเกษตร (ทำนา , ทำไร่ , เลี้ยงสัตว์)

- รายได้ของครอบครัว สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว แต่ก็มีบางครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ดีสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงิน ส่วนใหญ่สมาชิคนำเงินที่ได้ออกไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เสนอโครงการขอกู้กับคณะกรรมการกองทุน จะมีเพียงบางรายเท่านั้นที่นำเงินที่กู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้เสนอโครงการ เพราะสมาชิกบางรายกู้เงินได้จำนวนน้อยไม่เหมาะกับการลงทุนตามที่ได้เสนอโครงการ จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นที่เหมาะสมกว่า

2) อื่นๆ เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

- เงินอื่นๆ สมาชิกบางรายมีเงินทุนเดิมอยู่แล้ว แต่ส่วนมากสมาชิกจะมีเงินสมทบทุนเดิมจากการกู้ยืมจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น ธ.ก.ส.

- สถานที่และวัตถุดิบ สมาชิกที่กู้ยืมเงินจะใช้สถานที่และวัตถุดิบของตนเองซึ่งมีอยู่แล้ว แต่บางรายก็ต้องเช่าที่ในการประกอบอาชีพ

- เทคนิควิธีดำเนินการ ยังใช้ระบบเดิม คือใช้แรงงานของตนเองในการประกอบอาชีพ

ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย พบว่าสมาชิกที่กู้ยืมเงินนั้น ได้ทำกิจการหรือประกอบอาชีพอยู่ในรูปแบบเดิม เช่น สมาชิกที่กู้ยืมไปเลี้ยงสัตว์มาเลี้ยง ก็จะเลี้ยงตามธรรมชาติตามเดิม

2) อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของหน่วยระบบ B

- การขาดตลาดที่ดี สมาชิกที่กู้เงินไปลงทุนประกอบอาชีพไม่สามารถขาดตลาดรองรับผลผลิตได้

- การหาวัตถุดิบที่ดี สมาชิกมีความสามารถที่จะหาวัตถุดิบที่ดีได้ แต่บางรายจำนวนเงินกู้ก็ไม่สามารถที่จะหาวัตถุดิบที่ดีมาใช้ในการประกอบการได้

- การทำบัญชี สมาชิกยังไม่ค่อยเข้าใจในระบบการทำบัญชีที่ถูกต้อง บางรายไม่เคยมีการลงบัญชีเลยตั้งแต่ได้ดำเนินการไป

ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

1) ผลโดยตรง ได้แก่

- รายได้เป็นเงิน สมาชิกบางรายที่กู้ยืมเงินลงทุนประกอบอาชีพแล้วมีรายได้เป็นเงิน เช่น สมาชิกบางรายที่กู้เงินไปปลูกข้าวโพด เมื่อได้ผลผลิตและนำไปจำหน่ายสมาชิกก็จะมีรายได้เป็นเงิน

- ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ สมาชิกส่วนใหญ่ที่กู้ยืมเงินไปลงทุนแล้วได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ เช่น สมาชิกกู้เงินไปซื้อสัตว์เลี้ยง ค้าขาย เป็นต้น

2) ผลกระทบโดยตรง ได้แก่

- ผู้กู้ได้ขยายกิจการ สมาชิกที่เงินไปลงทุนประกอบกิจการ ยังไม่สามารถที่จะขยายกิจการได้ เพราะยังไม่มีรายรับจากการลงทุนพอที่จะขยายกิจการได้ เว้นแต่ผู้กู้บางรายที่นำเงินกู้ที่ได้ไปขยายกิจการเดิมที่มีอยู่แล้ว

- ผู้กู้ทำการกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีการวางแผนระบบการทำงานที่ดีขึ้น

3) ผลกระทบทางอ้อม ได้แก่

- ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

- การกลับคืนถิ่นของประชากรที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น เพราะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น

3. ผลการทดลองวิธีการใหม่

ผลการทดลองวิธีแบบใหม่ พบว่าสมาชิกที่กู้ยืมเงินกองทุนไปแล้วไม่ได้นำเงินไปทดลองประกอบอาชีพในรูปแบบใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ เนื่องจากสมาชิกได้กู้ยืมไปเพื่อเป็นทุนสมทบกับทุนเดิมของตนเองเพื่อประกอบอาชีพหลักที่เคยทำมาก่อนแล้ว ดังนั้นสมาชิกจึงไม่คิดที่จะประกอบกิจการใหม่ๆ เพราะอาชีพเดิมเงินลงทุนก็ไม่เพียงพออยู่แล้ว ถ้าจะไปทดลองประกอบกิจการใหม่ๆ ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายอีกจำนวนมาก อีกทั้งสมาชิกไม่ค่อยได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบการเท่าที่ควร จึงเป็นสาเหตุที่สมาชิกไม่กล้าที่จะลงทุนในกิจการใหม่ๆ

4. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้เงินเพื่อเลี้ยงสัตว์ สรุปได้ดังนี้

4.1. อาชีพเลี้ยงโค กระบือ ปังจัญนำเข้าที่ดี ได้แก่ จำนวนเงินที่ได้กู้ยืมมาจากกองทุนและเงินทุนเดิมของสมาชิก กำลังและแรงงานของสมาชิก กระบวนการที่ดี ได้แก่ มีการวางแผน จัดเตรียมสถานที่ หาวัดดูดีที่ดี มีการหาตลาดรองรับ ผลผลิตดีทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ คือ สมาชิกได้เป็นเงิน และสิ่งของ มีความพึงพอใจ ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

4.2. อาชีพเลี้ยงสุกร บังจายนำเข้าที่ดี ได้แก่ จำนวนเงินที่ได้กู้ยืมจากกองทุน กำลังแรงงาน เทคนิควิธีการทำงานที่ดี กระบวนการที่ดี คือ มีการวางแผนจัดเตรียมโรงเรือนและสถานที่เลี้ยงให้พร้อม คัดเลือกพันธุ์ที่ดี หาดตลาดรองรับที่แน่นอน ผลผลิตดีทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ คือ สมาชิกมีความพึงพอใจ ลดปัญหาการว่างงานในชุมชนทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

5. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.1. ผลที่เกิดจากการเสนอโครงการของสมาชิก พบว่าสมาชิกได้รู้จักวิธีการเขียนโครงการ ที่ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนด คณะกรรมการได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของสมาชิกที่ขอกู้ว่าถูกต้องตามโครงการที่ได้เสนอหรือไม่

5.2. ผลที่เกิดจากการทำสัญญากู้ยืมระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิก พบว่าสมาชิกได้ทำสัญญากู้ยืมเงินนั้น ต้องตระหนักอยู่เสมอว่าตนเองมีข้อผูกพันกับกองทุนอย่างไร เมื่อครบวาระการชำระหนี้ จะต้องนำเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยมาชำระตามที่ตนเองได้ทำสัญญาเอาไว้

5.3. ผลผลิตที่เกิดจากรายได้ของสมาชิก พบว่าสมาชิกมีการสร้างงาน สร้างอาชีพ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถลดรายจ่ายภายในครอบครัวได้ รายได้อาจจะอยู่ในรูปของเงินหรือสิ่งของ

6. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

6.1. การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 5 ข้อพบว่า

1) การเกิดกองทุน พบว่ามีเงินกองทุน 1 ล้านบาท สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อกองทุนและมีความต้องการให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน มีการพัฒนาอาชีพ มีการสร้างรายได้ จำนวนสมาชิกกองทุนมี 73 ราย ยอดเงินคงเหลือของกองทุน 149,910.24 บาท เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมเงิน

2) ระบบบริหารกองทุน พบว่ามีคณะกรรมการจำนวน 15 คน เป็นชาย 10 คน หญิง 5 คน มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การดำเนินงานของคณะกรรมการ มีการประชุมปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ มีการรับสมาชิก มีการจัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบัน การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ตามความเหมาะสมของโครงการที่เสนอ มีการจัดสรรผลประโยชน์จากอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับจากการชำระคืนเมื่อครบกำหนด 1 ปี

3) การเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเอง พบว่าสมาชิกมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ในการประกอบอาชีพได้

4) การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่ามีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้สมาชิกเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นของสมาชิกกองทุนทุกคน มิใช่เงินที่รัฐบาลให้กู้ยืม สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุน ต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุน ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนต้องสามารถจัดการกันเองได้ สมาชิกทุกคนมีความคิดในการประกอบอาชีพโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้

5) การมีศักยภาพและความเข้มแข็ง พบว่ามีจำนวนกลุ่มอาชีพต่างๆ เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านเกษตร เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพในการค้าขาย สามารถดำเนินกิจการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

6.2. ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

1) ปัจจัยด้านบวก พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน ชาวบ้านในหมู่บ้านมีการร่วมประชุมโดยมีหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน จำนวนสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม มีกลุ่ม องค์กรต่างๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์การผลิต ฯลฯ

2) ปัจจัยด้านลบ พบว่าสมาชิกบางรายไม่พอใจเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนขึ้น มีการนำเงินกลับไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้เสนอ

6.3. เกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่าเมืองค์กรผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน มีการจำหน่ายผลผลิตของผู้ประกอบอาชีพเสริม มีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

6.4. ความเข้มแข็งของชุมชน

1) ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พบว่า

- สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีอยู่ในระดับปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนยกย่องคนทำความดีอยู่ในระดับดี
- สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ในระดับปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ โดยการประชุมหรือเสวนาอยู่ในระดับดี

2) ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า

- สมาชิกในชุมชนต้องมีความสามัคคี
- สมาชิกในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง
- สมาชิกในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น
- สมาชิกในชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองบ้านสะพานหงษ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1.1. เพื่อทราบถึงกระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด
- 1.2. เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
- 1.3. เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนความสามารถในการยกระดับความเป็นอยู่การพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิกกองทุน
- 1.4. เพื่อทราบปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
- 1.5. เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย
- 1.6. เพื่อให้เกิดองค์การเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ

2. วิธีดำเนินการ

- 2.1. ศึกษาเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้าใจโดยละเอียด
- 2.2. ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุน
- 2.3. ใช้ชีพชีพอเดลในการวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้และตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล
- 2.4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ พร้อมทั้งอาศัยข้อมูลจากแบบรายงานต่างๆ ที่ได้เก็บไว้และบางส่วน
- 2.5. วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยรวบรวมผลการวิเคราะห์เป็นเอกสาร
- 2.6. เขียนรายงานการประเมินผลในรูปแบบของสารนิพนธ์